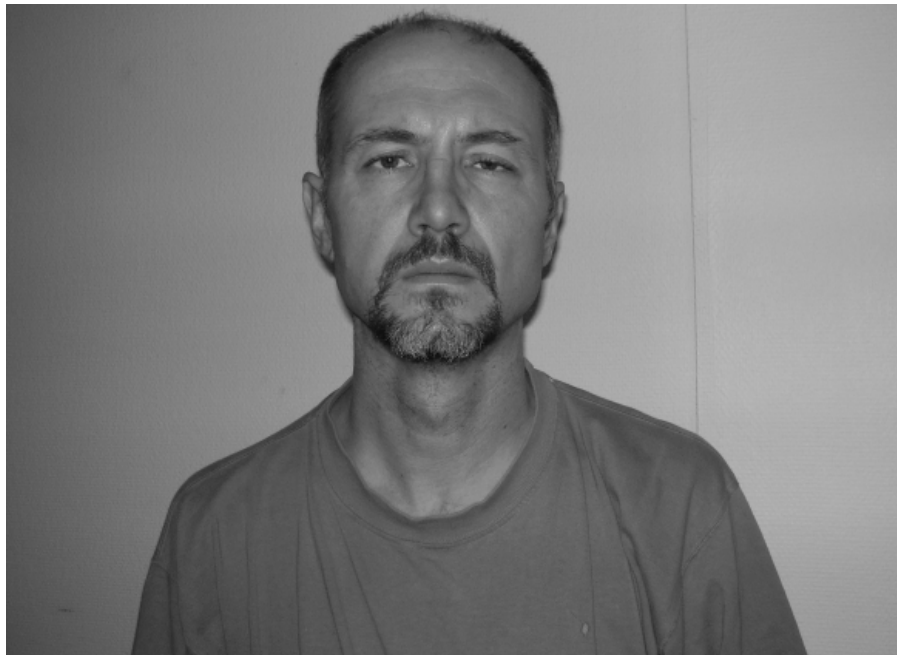

Ansikten

En biografi över konstnären John Stoneman

Einar Johansson

Boksidan

Förord

De har nu gått drygt tio år sedan John avled. Jag åtog mig då, på uppdrag av hans sambo Karin, att sammanställa en biografi över hans liv. Först nu när jag själv blivit pensionär har jag äntligen lyckats fullfölja uppdraget.

Jag kände John i ungefär fyrtio år. Jag vågar påstå att han med tiden blev min käraste vän. Men trots det kan jag inte säga att jag verkligen kände honom. Det inser jag nu när jag går igenom hans efterlämnade dokument och lösa papper. Bland alla dessa dokument har jag valt ut några som belyser olika händelser i hans liv.

Jag vill tacka alla som hjälpt mig att sammanställa denna biografi. Främst vill jag tacka Karin, som gett mig tillgång till alla hans dokument. Därutöver vill jag tacka hans bror Axel som lånat mig en hel del brev som John skrivit till honom genom åren. Slutligen vill jag tacka min syster Eva som lånat mig de brev som jag skrivit till henne om händelser jag upplevt tillsammans med John.

Stockholm i augusti 2001

Einar Johansson

Copyright: Förlaget Boksidan 2006
Box 558
146 33 Tullinge

Ansikten, ISBN-nummer: 978-91-86199-20-3

Läs mer på www.boksidan.com

John Stoneman

Föddes den 10:e mars år 1925 på barnbördshuset i Liljansskogen.

Dog den 21:a februari år 1990 på isen mellan Gränö och Tyresö-Brevik i Stockholms skärgård.

- 1934: Får en dikt publicerad i Lyckoslanten.
- 1940: Börjar som lärling på en ramverkstad.
- 1942: Värnplikt i kustvärnet.
- 1943: Ligger i beredskap på kustvärnet i Vaxholm och på Gotland.
- 1944-45: Åter i ramverkstan. Han ramar in några egna verk som ställs ut i butikens fönster. Då och då säljer han något verk.
- 1946-51: Bor i Paris och livnar sig på porträttmåleri.
- 1951-62: Lever ett kringflackande liv. Han är ofta i Västerbotten på somrarna och Stockholms skärgård på höstarna. Målar fjäll- och skärgårdsmotiv. Gör även Skulpturer av lera. Har flera mindre utställningar på bibliotek och folkets hus på olika platser i främst Västerbotten.
- 1962-63: Sitter i fängelse för postrån.
- 1964-68: Håller kurser i måleri på olika folkbildningsförbund.
- 1968-72: Arbetar ånyo på en ramverkstad.
- 1973: Åger och driver ett antal enarmade banditer runt omkring i Västerbotten. Åker runt och sköter dem tillsammans med mig.
- 1973-84: Ingen vet.
- 1984-87: Utsmyckar ett antal byggnader i Stockholm. Träffar Karin som blir hans sambo fram till dödsdagen.
- 1987: John skadar ryggen när han faller ner ifrån en stege, får svårt att gå och ständig värk. Trots detta kämpar han på och försöker röra på sig och utöva sitt konstnärskap. Efter olyckan blir han emellertid med tiden något rundlagt och all aktivitet avtar gradvis.
- 1988: Bosätter sig tillsammans med Karin på en ö i Stockholms skärgård.
- 1990: Går igenom isen och drunknar.

Min dödsruna över John som publicerades i Dagens Nyheter.

Konstnären John Stoneman har nyligen avlidit i en tragisk olycka på isen utanför Tyresö Brevik i Stockholms skärgård i en ålder av 65 år. John Stoneman är mest känd för de stenreliefer av en familj som smyckar flera nyare byggnader i Stockholmsområdet. Många av er har säkert sett dem utan att ni kanske ens lagt märke till dem eftersom de är ganska anspråkslösa. Om ni skulle lägga märke till dem skulle ni nog också se dess skönhet. Kanske skulle de väcka minnen inom er. Minnen ifrån er egen barndom eller kanske minnen ifrån en tid då ni hade barn i huset. Den som tittar riktigt noga kan ni se att de olika relieferna skiljer sig åt ifrån varandra. Varje relief var unik och de symboliserar var och en olika situationer eller känslor. Konstnären döpte dem till "Ansikten".

Utöver serien ansikten har han gjort sig känd, främst i Västerbotten, för sina färgstarka och ofta naivistiska motiv av fjällvärden. Många har nog också sett hans skärgårdsmotiv, eller kanske någon av hans övriga skulpturer. Sannolikheten för att ni har sett något av hans verk är särskilt stor om ni brukade gå på bibliotek i Västerbotten på 50-talet.

John Stoneman var inte bara konstnär, han var äventyrare också. Alldeles efter kriget bodde han en längre tid i Paris där han livnärde sig på porträttmålning. Vidare så har han rest runt i många år i Sverige och bott på många platser såväl i Stockholm som i Falun och i Västerbotten.

Vi är flera personer som minns honom med saknad bland annat jag och hans bror Axel och inte minst hans sambo och livskamrat Karin.

För vännerna

Einar Johansson

En recension av hans utställning på Folkets hus i Vilhelmina som publicerades i Västerbottenskuriren 14/5 1958, skriven av tidningens kulturjournalist Frans Ager.

Den unge konstnären John Stoneman hade idag vernissage för sin senaste konstutställning. Denna gång var det på biblioteket i Vilhelmina. Som vid hans tidigare utställningar är det naivt präglade fjällmotiv blandat med humoristiska tavlor av människor och djur. Det mesta är akvareller, men det finns även en och annan oljemålning. Konstnären själv var på gott humör och han bjöd oss på kaffe med dopp. Om ni vill bli upplivade kan jag varmt rekommendera att ni går in på biblioteket i Vilhelmina. Men skynda er för utställningen pågår bara till i midsommar.

Jag har hittat flera recensioner, men vill inte trötta er med allt för mycket upprepningar. Dessutom tycker jag att den här recensionen är den som är mest värd att lyftas fram eftersom den så förbehållslöst lyfter fram Johns kvalitéer som konstnär.

Brev från mig till min syster om de två veckor jag spenderade i Göteborg tillsammans med John.

Stockholm 13/3 -1955

Kära Eva!

Jag skriver till dig för att berätta om ett väldigt spännande äventyr. Som du vet åkte jag till Göteborg för att söka arbete på någon båt eller i hamnen. Man kan säga att jag faktiskt fick arbete, även om det inte var på det sätt som jag tänkt mig. Redan på tåget till Göteborg träffade jag en man som heter John Stoneman. Han är konstnär, men jag tror inte att du hört talas om honom. Jag klev på tåget i Katrineholm, eftersom jag besökt vår kusin Göte i ett par dagar. Jag valde första bästa kupé. Den var tom sånär som på en man som satt vid fönstret med ryggen i färdriktningen. Det förvånade mig lite eftersom folk i allmänhet brukar vilja sitta med ansiktet i färdriktningen. Nu tog jag den platsen och sedan nickade jag åt mannen mitt emot mig. Han log lite och nickade tillbaka, därefter tittade han länge på mig. Det kändes som om vi båda ville språkas, men att ingen av oss visste någon början. Så jag frågade honom varför han valt att sitta som han satt. Han skrattade lite och sa att han föredrog att se livet som varit. Jag frågade vad han menade med det och han gav mig en poetisk, men helt obegriplig förklaring. Han höll ett skissblock i handen och jag frågade om han skrev poesi. Visst det hade väl hänt ibland, men nu höll han på och skissade lite. Jag tittade frågande på honom för att få honom att utveckla sig. Efter en stund fortsatte han genom att visa den skiss han hade framför sig för stunden. Den föreställde en tågupé. Vi språkade vidare och hade det väldigt trevligt. Han verkade trevlig och varm på något sätt. Han berättade att han var konstnär. Han målade mest akvareller med naturmotiv, men då och då och då blev det ett porträtt eller en skulptur. Han var på väg till Göteborg för att ha lite roligt samt för att kanske måla lite. Vilde jag göra honom sällskap? Jag svarade att jag tänkt söka något påhugg på en båt eller i hamnen för att få lite äventyr. Han såg upphetsad på mig och sa att vi nog skulle få lite äventyr. Därpå sa han att han blev glad över att jag nämnde hamnen, för själv skulle han också bege sig till hamnen för att få pengar. Men inte genom vanligt arbete utan genom att handla med sprit. Vi anlände så småningom till Göteborg. Jag föreslog att vi skulle hitta något pensionat att lämna våra väskor på. Men John sa att vi skyndsamt borde bege oss till hamnen för där låg en rysk båt och mer eller mindre väntade på oss. Kära syster du vet att jag alltid varit en ärligt människa som inte ens pallat äpplen, men nu gjorde jag något som jag vet är inte bara olagligt utan även kan ge ett ganska kännbart straff. Jag vill inte skylla ifrån mig, men det lät på John som en ytterst oskyldig affär som skulle ge oss en hacka, fast när jag tänker på det är ju både handel med rusdrycker och smuggling av detsamma ansedda som allvarliga brott. Nåväl jag orkar inte gå in på några detaljer, men vi köpte trettio flaskor prima ryskt brännvin på båten. Vi betalade ett ytterst modest pris och packade flaskorna i våra kappsäckar. Därefter släpade vi mödosamt kappsäckarna runt i staden för att hitta ett hus på vilket det annonserades att där huserade ett pensionat. Kappsäckarna var så tunga att vi bara kunde gå ett tiotal meter åt gången innan vi var tvungna att stanna för att vila. Vi var dessutom tvungna att bära kappsäckarna försiktigt för att flaskorna inte skulle klirra emot varandra. Efter ett tag kom som tur var John på idén att jag skulle stå still med kappsäckarna under tiden som han letade efter ett pensionat. Jag hann både bli rejält kall och få slut på cigaretter innan han kom tillbaka och talade om att han funnit ett pensionat med anständiga rum till acceptabel hyra. Ju mer vi gick desto mer insåg jag att han måste ha ganska höga krav eftersom vi passerade flera pensionat på vägen. Jag kan inte förstå vad som gjorde att han valde just detta pensionat för rummet var inte särskilt märkvärdigt och dessutom låg det på fjärde

våningen. Jag var väldigt trött i armarna när vi kom dit och de fyra trapporna gjorde ju inte saken bättre. I synnerhet som jag måste bära kappsäcken så försiktigt i trappan. Jag vet inget om vad pensionat brukar kosta i Göteborg, men detta måste verkligen ha varit billigt får jag hoppas. Rummet var slitet, men det fanns faktiskt ett litet handfat med rinnande kallt vatten. Det fick snart tjäna som vår urinoar och det var ju praktiskt. Där fanns utöver handfatet, två sängar och ett klädskåp. När vi klev in i rummet pekade John på klädskåpet och sa.

”Spritlager.”

Därefter pekade han på handfatet och sa:

”Urinoar.”

Därefter pekade han på sängen invid den bortre väggen och sa:

”Din säng.”

Jag fann mig i hans förslag eftersom det var rimligt och faktiskt ganska bussigt eftersom min säng föreföll att vara i bättre skick än hans. Vi ställde i ordning spritlagret och dolde det under allehanda kläder. Därefter öppnade vi en flaska och smakade på varorna. Stunden innan han öppnad flaskan kom jag på mig själv med att faktiskt vara lite orolig för att vi kanske blivit lurade, ty ingen av oss hade ens luktat på spriten. Men när jag satte flaskan till munnen insåg jag att detta måste vara prima varor. Vi delade på flaskan och vi hade snart kommit till det stadium då allt kändes bra och den fuktiga kylan i rummet var som bortblåst. Framåt kvällen gick vi iväg för att söka reda på något pilsnerkafé för att få oss ett redigt mål mat. Förutom att vi fick oss varsin rejäl tallrik med sillbullar hittade vi också våra första kunder. De var tre äldre herrar som såg ut att vara väldigt begivna på alkohol. De var beredda att betala trettio kronor per flaska för prima brännvin och de ville ha två flaskor var. Jag hämtade flaskorna och under tiden satt John kvar och umgicks med dem. Jag virade in var och en av de sex flaskorna i var sitt klädesplagg och lade dem varsamt i min kappsäck. Jag återkom till kaféet och vi gick alla fem ut till en park i närheten. Alla tre hade påpassligt nog var sin ganska proper portfölj med sig. Var och en av dem stoppade i tur och ordning försiktigt ner sina flaskor i portföljen under tiden som vi andra stod och dolde var som föregick. När vi fått våra pengar och affären således var klar gick vi alla fem tillbaka till kaféet och firade med flera pilsner. Vi hade hemskt trevligt och vi fortsatte att umgås ända tills de stängde kaféet. Vår arbetsdag var så slut och vi gick hem till vårt pensionat. Den natten insåg jag till fullo hur klokt John hade handlat som utsett handfatet till vår pissoar. På detta sätt förflöt våra dagar i Göteborg under ett par veckor, men undantaget att vi inte drack några fler flaskor brännvin själva. Detta eftersom både John och jag faktiskt föredrar öl. Dessutom ansåg vi att det var både trevligare och billigare att sitta på ölkaféer och dricka öl än att tömma spritflaskor på vårt rum. Jag behöver kanske inte säga att det inte blev så mycket av mina planer på att söka ett vanligt arbete varken i hamnen eller på någon båt. Men efter ett par veckor var jag väldigt trött både på öl och på Göteborg så jag sa till John att jag funderade på att åka hemåt. Han sa att han tyckte att det var hemskt tråkigt eftersom han tyckte om mitt sällskap. men själv gärna ville stanna längre för att så småningom besöka en ny båt. Han erbjöd sig att ge mig hälften av de medel som vi hade kvar, men jag nekade med hänvisning till att allt faktiskt ju var hans förtjänst. Han insisterade emellertid på att vi skulle ha en sista måltid tillsammans och att han skulle betala för min tågresor tillbaka till Stockholm.

Det var hemskt tråkigt att ta farväl av honom. Han fick min adress i Stockholm och jag hoppas verkligen att han hör av sig. Ty jag måste säga att trots att vi umgicks väldigt tätt under två veckor tröttnade jag aldrig på honom. Jag blev inte ens irriterad. Han var alltid underhållande, aldrig tjatig och oftast på gott humör.

Nu är jag som du ser tillbaka i Stockholm och jag funderar som bäst på om jag ska söka in på universitetet eller söka mig ett arbete. Hur det än blir med det så måste jag snart ha

ett arbete för stunden, eftersom mor och far inte verkar vara så roade av att försörja mig. De hälsar för övrigt. Hälsa Björn och din lilla gosse också!

Många hälsningar

Einar

Brev från John till hans bror Axel om hans och mina upplevelser i Göteborg.

Göteborg 5/4 -1955

Bäste bror!

Jag träffade en trevlig ung man på tåget till Göteborg. Han var dessutom mycket stilig. Hade jag varit det minsta intresserad av män hade jag nog blivit attraherad av honom*. Dessutom utstrålar han en sån underbar naiv glädje och nyfikenhet. Han har inte det behov, som man möter hos många jämnåriga, av att allt ska vara på deras sätt. Vilket ju är skönt eftersom jag ju, som du vet, gärna vill ha det på mitt sätt. Om du skulle träffa honom skulle du nog gilla honom också, tror jag. Jag tror föresten att ni kanske kommer att träffas när jag tänkte besöka honom nästa gång jag kommer till Stockholm. Tyvärr stannade han bara här i ett par veckor då hans kassa höll på att tryta. Utöver min nya bekantskap har det inte hänt något särskilt. Jag har målat några tavlor, men mest strövat omkring och bekantat mig med staden. Jag tror inte att jag stannar mer än ett par veckor till sedan far jag nog norröver för att söka efter tilltalande naturmotiv i vår vackra fjällvärld.

Hälsa mor om du träffar henne.

Din John

*Jag måste säga att jag blev väldigt förvånad över detta. Jag har aldrig hört någon annan än min fru säga så om mig. Jag måste erkänna att det till viss del var därför som jag tog med detta brev. Men det var faktiskt inte den främsta orsaken utan den var att detta brev och det följande visar på vilka olika sidor av sig själv som han visade olika människor. Det är väl i och för sig helt normalt att visa upp en finare fasad för till exempel släkten än för de man betraktar som sina förtrogna. Men jag insåg i arbetet med denna bok att inte ens jag, som trodde att jag var hans mest förtrogne, hade så många pusselbitar. Trots att vi haft både många, långa och djupa samtal.

Brev från John till mig, i vilket han berättar om hur han hade det i Göteborg efter att jag rest hem samt hur han för stunden har det i Västerbottens inland.

Dikanäs 12/6 -1955

Bäste Einar!

Här är verkligen betagande vackert. Den friska unga grönskan som spirar överallt. Här och var en gnistrande snöhög som blänker i solskenet. Små och stora vattendrag som porlar överallt. De ödsliga och mörka skogarna med de snötäckta bergen i bakgrunden. Jag har det ganska bra. Jag bor på ett litet pensionat i denna lilla by. Om dagarna går jag runt med mitt staffli, mina akvarellfärger och ritbestick. Jag behöver inte gå så långt för att hitta något som är så skönt att jag vill måla av det. Flera gånger har jag fått i uppdrag att måla av något. Det har blivit en ko, en man vid hans häst, en annan vid hans motorcykel, en ung kvinna samt några barn. Betalningen har som regel varit i natura. Ett par mål mat, några sikar eller ripor som värdinnan på pensionatet sedan gjort kvällsmat av.

Det är mycket som hänt sedan vi sågs i Göteborg. När du åkte hem var kapitalet nästan slut. Jag hade nått och jämt till att betala en ny omgång med sprit. För att få mat smög jag runt i parken på jakt efter duvor och änder. När jag funnit mitt villebråd stod jag och väntade till ingen såg mig. Sedan kastade jag en sten på någon av fåglarna. Jag är en ganska god kastare på nära håll och stenarna var bra nog stora och vassa så oftast föll djuret till marken. Det var emellertid inte det värsta utan det var det som jag var tvungen att göra därefter. Först måste jag vrida nacken av den stackars fågeln. Det är inte svårt, jag lärde mig det av en bonde i Roslagen när jag var en liten grabb. Men själva känsla av att ta livet av någon. I synnerhet av en andhane, dom är ju så vackra. Det gör att jag drar mig lite för att döda andhanar. Andhonor drar jag mig också för jag vet ju att dom lever som par hela livet och jag vill ju inte att hennes make ska leva i sorg. Samtidigt är det ju så mycket mer mat på en and än på en duva, så det blev ju ändå änder då och då. Men jag undvek att se på dom när jag vred. Plockning och rensning lärde jag mig också av bonden, så det var inget problem i sig. Problemet var att hitta någon stans att göra det. Om jag gjorde det ute riskerade jag tvungen att stå till svars inför någon förbipasserande beträffande högen med fjädrar och inälvor. Gjorde jag det på mitt rum riskerade jag att behöva stå till svars beträffande blodfläckar på golv och möbler. Detta var mitt största problem tills jag kom på att jag kunde göra det i pensionatets badkar. Således så klär jag av mig och sätter mig i badkaret med min kniv och mitt byte. Efteråt lägger jag fjädrarna i en påse och spolar ner inälvorna i toaletten. Jag tänkte att jag skulle ge värdinnan en kasse med fjädrar innan jag åkte. Hon skulle verkligen behöva det för hennes kuddar är som du vet som en påse potatis. Nästa fas var tillagningen. Det var till en början problemfritt eftersom jag stekte fåglarna i pensionatets ugn, eller kokade dem. Men sedan tog mina gaspoletter slut så jag övergick till att göra brasor ute. Som tur var fanns det något som liknade en eldstad nere vid stranden. Det var en inte så tokig lösning faktiskt, då det gjorde att jag då och då fick sällskap. En gång bjöd jag en luffare som i sin tur bjöd på flöjtljud. Jag säger flöjtljud för det var precis vad det var. Han bara andades genom flöjten utan att byta ton. Det såg så roligt ut att jag ville skratta. Samtidigt såg det så patetiskt ut att jag ville gråta. En annan gång kom det några ungdomar på motorcyklar. De satte sig vid elden och bjöd på hemgjord sprit. Det var trevligt tills en av dom ville ge mig stryk för att jag kom ifrån Stockholm. Det han som tur var inte bli något slag utdelat för jag sprang därifrån. Förutom att jaga fåglar gick jag till hamnen då och då för att se om det kommit något Sovjetiskt fartyg. Efter någon vecka kom det ett väldigt slitet fartyg med den röda fanan i aktern. Jag gick till mitt pensionat, öppnade min kappsäck, fyllde den lite löst med

kläder och stoppade det ryska papperet i fickan. Därpå ställde jag mig och väntade nere vid vägen emot Masthugget. Jag stod så långt bort från fartyget som det bara var möjligt utan att förlora det ur sikte. Efter någon timme syntes en sjöman på lejdaren. Han passerade mig och jag ropade på honom. Han kom emot mig och jag gav honom papperet. Han läste det och nickade. Sedan tecknade han åt mig att följa med honom. Vi äntrar lejdaren och jag är nästan uppe på däck då en man hejdar mig och säger något på ryska. Han ser arg ut. Min vän sjömannen svarar och mannen nickar. Sedan går vi alla tre ner till maskinrummet. Där börjar de språka med en man som förefaller vara så myndig att det förmodligen är var förstemaskinisten eller till och med maskinchefen. Vi går förbi huvudmaskinen och ställer oss kring en hög med skrot. Sjömannen plockar bort skrotet och frilägger en lucka i durken. Han öppnar luckan. Under den är det fullt av oljigt vatten. Han tar av sig skjortan, lägger en brädbit på durken. Ställer sig på knä på brädbiten och kör han ner armarna i sörjan. Efter lite rotande kommer han upp med en plåtlåda. Den är rostig, men uppenbarligen vattentät, för flaskorna i den är torra och etiketterna är kvar. Det är sex flaskor i den. Han tar upp tre lådor till. Mannen vid lejdaren plockar ihop trettio flaskor. Sedan stänger sjömannen lådorna. Den myndige pekar på mig och gör tecken med fingrarna som om han räknar pengar. Jag räcker honom mina tre femtiokronorssedlar, som ju var det pris som stod skrivet i papperet. Den myndige säger något till mannen på lejdaren som sedan skriker något och håller upp tio fingrar fyra gånger i luften. Jag antar att han vill ha någon sorts provision för att han släppte ombord mig. Mina pengar är dock så gott som slut så jag skakar på huvudet. Då blir han arg och ryter något på ryska. Det känns verkligen obehagligt. För att blidka honom ger jag honom två av flaskorna. Han verkar belåten med detta så jag börjar packa ner de övriga flaskorna. Sjömannen säger något och ser bekymrad ut. Jag ger även honom en flaska och han säger något som jag tror betyder tack. Jag sveper in var och en av flaskorna i ett klädesplagg. På väg ner för lejdaren ser jag någon komma gående emot fartyget. Denne bär svenska tullverkets uniform. Han hejdar mig och frågar vem jag är. Han är inte otrevlig på något sätt och det låter som om han frågar för att det vore roligt att veta svaret. Jag säger mitt namn och han frågar sedan vad jag gjorde ombord på fartyget. Jag svarar då precis som vi planerade tidigare att jag följt med fartyget ifrån Stockholm som passagerare. Jag hade naturligtvis ingen aning om huruvida fartyget hade varit i Stockholm, men han godtog mitt svar och vände på klacken. Mannen kom så plötsligt att jag inte riktigt hann bli rädd. Och det var nog tur det. Han såg nog att jag verkade lugn och trygg och det var nog det som gjorde att han lät mig passera. Men efteråt kände jag att det skakade i benen. Jag sålde flaskorna precis på samma sätt som då du var med. Denna gång sparade jag emellertid några flaskor åt mig själv, för att ha något att värma mig med då jag sitter ensam i ödemarken. När jag sålt resten packade jag och betalade pensionatsvärdinna. Jag gav henne aldrig kassen med fjädrar eftersom det stank så förfärligt om dem att jag varit tvungen att kasta den. Jag tog mig sedan hit till Dikanäs genom att åka med olika människor som jag mötte på vägen norrut. Det gick bra, men det tog mig nästan en hel vecka. Det var i maj och det var inte nådigt att sova ute eller i lador och härbren. Här i Dikanäs har det definitivt varit för kallt att sova ute. Men som sagt bedårande vackert och jag hoppas att jag ska få ihop en diger samling med akvareller att sälja i Stockholm. Det blir nu raskt varmare och jag hoppas innerligt att du vill komma hit och uppleva detta vackra landskap med mig. Jag tro att vi skulle kunna få hemskt roligt. Särskilt om du ville ta med dig dina fiskeattiraljer. Då skulle du kunna fiska samtidigt som jag målade och till på köpet skulle vi ha ypperliga fiskar att njuta av. Hoppas att du kommer!

Din vän John

Brev från mig till min syster, vari jag berättar för henne om hur jag har det i Västerbotten tillsammans med John.

Vännäsby 19/8 -1955

Kära Eva!

Nu har jag återigen upplevt ett äventyr tillsammans med John Stoneman. Han skrev för ett par månader till mig och bad mig komma upp till Västerbotten och hälsa på honom, vilket jag raskt gjorde eftersom jag ändå inte tyckte att det arbete jag hade var så roligt. Dessutom ska jag ju börja studera till hösten så jag tänkte att jag kunde förtjäna ett litet äventyr till innan allvaret börjar. Jag anlände till Johns vistelseort på självaste midsommaraftonen. Det var en underbar dag att anlända på. Solen strålade och hela byn var pyntad med blommor och lövruskor. Man hade anordnat dans på ängen bakom pensionatet och där fanns bänkar och bord. Vi blev rikligt bjudna på hemgjord sprit och rökta rödingar. Själv hade jag fått mor att ta ut hela sin ranson och den extra midsommartilldelningen, i form av två flaskor konjak. Dessa flaskor blev väldigt populära vid vårt bord. Det fanns som sagt ingen hejd på tacksamheten i form av rödingar och hemgjord sprit. Det var ljust så länge som jag var vaken trots att pensionatets klocka visade att vi var nära nästa dags morgon innan vi kom i säng. Vi slog oss i slag med några unga män och kvinnor i byn som dansade och sjöng på ängen. Kvällen avslutades med ett dopp i den iskalla fjällsjön. Dagen efter fick jag dock, tyvärr, grundlig insikt i vad bakfylla innebär.

Dagarna här har verkligen förflutit på ett underbart sätt, bortsett ifrån alla myggen. Vår dagliga rutin har varit att vi sovit tills vi vaknat. Sedan har vi strövat runt till olika gårdar ett par timmar och frågat om de önskat att vi avporträtterar något. Oftast fick vi kalla handen och nästan alltid fick vi kaffe med dopp. Det var härligt att sitta i alla dessa gamla bondkök och höra mor och ibland även far berätta om sina minnen ifrån bygden. Kanske i var femte gård var det någon som anlidade Johns tjänster. Då satt jag bredvid och tittade eller låg i gräset och gottade mig i solen. Som betalning fick vi som regel kost och logi över natten och ibland även sprit. Vi har under denna tid gått och ibland liftat med allehanda fordon, från Dikanäs uppe i fjällen hit ner till Vännäsby. Jag hoppas att jag är i Umeå om ett par dagar för fortsatt färd emot Stockholm.

Utöver allt detta gående så har vi festat rejält på hjortron, då dessa växer ganska rikligt här och där längs vägen. Vi har ofta kunnat komponera hela lyxmåltider av det som naturen har att bjuda. Jag har metat och under tiden har John plockat hjortron. Därefter har vi gjort upp en eld av det brännbart vi hittat och därefter har vi stekt våra fiskar. De nystekta fiskarna har vi lagt på äkta färskt norrländskt tunnbröd. Till detta har vi druckit av det friska fjällvattnet. Måltiderna brukar vi avsluta med de pinfärska hjortronen och kaffe som vi kokat över elden. Ibland har vi varit tvungna att sova ute också, men det är en pina på grund av alla myggen. Fast oftast, då vi inte lyckat få husrum för natten, har vi åtminstone lyckat hitta någon gammal lada som skydd för de värsta plågorna. Slutligen måste jag berätta att vi därtill flera gånger vaskat guld. Jag antar att vi inte gjort rätt annars har vi inte hittat de rätta ställena, för vi har inte hittat en endaste liten guldklimp. Jag hoppas att vi ses snart. Jag ser särskilt fram emot att se din lilla gosse. Hälsa honom och Björn från mig!

Många hälsningar

Einar

Falun 23/3 1964

Bäste broder!

Som du vet drömmer jag fortfarande mycket om vår barndom. Jag tänker på den ganska mycket i vaket tillstånd också, fast det är inte samma saker som drömmarna och tankarna handlar om. I drömmarna är jag som regel i vår lägenhet på Grev Turegatan, men i tankarna är jag oftare i den på Linnégatan. Men du då? Var är du i dina drömmar? Konstigt nog är jag inte så ofta i Riala, varken i mina drömmar eller tankar. Detta trots det som hände där. Men det kanske var ett ganska ljusst minne egentligen, även om det kanske inte är tillåtet att säga så. Jag menar och jag tror att du håller med mig om detta, att våra liv blev mycket tryggare och friare efter det som hände. Du har själv vid flera tillfällen sagt att du håller med om det så jag antar att du verkligen gör det. Vad mamma beträffar så fick hon det väl definitivt mycket bättre efter den sommaren. Hon kunde ju sedan sköta hushållet som hon ville och pengar det hade vi ju. Hon kunde ju till och med öppna en liten rörelse. Jag måste säga att jag är väldigt glad för att hon träffade Joel. Det var en fin människa. Det kändes som om han respekterade oss på ett helt annat sätt än pappa. Tycker inte du det också?

Nåväl det var inte detta som jag ville skriva till dig om. Jag ville mest skriva för att försöka få ur mig lite av det som gnager mig och för att höra om din syn på saken (vilket alltså är vår barndom). Du vet ju vad jag tycker om far och jag vet att du inte riktigt håller med mig eller kanske inte förstår hur jag menar. Eller är det kanske så att du inte upplevde det på samma sätt. Du kanske inte blev behandlad som jag, eller är du kanske inte lika känslig. Om jag nästan på måfå väljer ett av otaliga minnen ifrån vår barndom som var ganska typiskt skulle det kunna vara följande, jag tror det var en lördag i mitten av september år 1935 eller 36.

Jag sitter i köket i lägenheten på Linnégatan och ritar. Genom köksfönstret kan jag se mamma skymta nere på gården, mellan rader av kläder som hängt på tork. Hon har en enkel klänning och ett vitt förklä på sig. Far står en bit bort och betraktar henne. Han har en randig kostym och den där bruna bredbrättade hatten. Jag hör hur far pratar med någon, han låter vänlig. Ett tag tänker jag att det kanske är mamma som han pratar med och då känner jag mig lite glad. Men när jag reser mig för att se bättre finner jag att far talar med en av våra grannar. Jag står kvar och betraktar dom. Mamma fortsätter att hänga tvätt som om inget har hänt och far förefaller fortsätta med att prata med grannfrun. Dom står nära varandra nu så det hörs inte att dom pratar, men jag ser att fars läppar rör sig. Han ler. Mammans tvättkorg blir tom. Hon står kvar och förefaller vänta på far, men hon går inte fram till dom. Grannfrun nickar till far och far lyfter på hatten. Sedan går grannfrun till soptunnan, lyfter på locket och kastar den påse hon höll i handen. Far säger något till mamma och de börjar gå emot porten.

Jag sätter mig igen och fortsätter att rita. Efter en stund öppnas ytterdörren. Jag har far säga något till mor. Det lät på det sätt som det brukade göra när han gav henne några nya order. Far stegar ut till biblioteket. Mamma kommer in i köket med en skurhink. Hon håller i skurmedel och börjar sedan fylla den med vatten. Far ropar något ifrån biblioteket. Mamma avbryter fyllningen av hinken och går ut till honom. Nu är dörrarna öppna så jag hör vad de säger, föresten talade far så högt att jag nog hade hört det i alla fall.

”Vad ska detta betyda, klockan är ju snart tre och du har inte ens börjat sätta på kaffe?”
Mamma svarar någon sådär undfallande som hon brukade, såsom:

”Åhh kära nån det höll jag visst på att glömma, ska det vara en slät kopp idag?”

”Hm jag tror bestämt att jag vill ha en bulla också för du har väl nybakade bullar.”

”Det kan jag väl inte tro. Skulle vi inte ha bullar på en lördag, det var det värsta.”

”Förlåt mig jag hörde visst fel, men det kanske går bra med några kakor istället. Jag bakade ju kakor i morse istället för bulla.”

”Nej kakor, det är nog inte bra för hälsan. Då får det nog bli en smörgås tror jag. Ost och skinka skulle smaka.”

Sen sägs inget mer utan mor kommer in i köket och hon börjar göra i ordning kaffe.

”Kan jag få lite kaffe också mamma?”

”Men kära barn, kan du inte vänta till efter middagen. Hur skulle det se ut annars. Tänk vad far skulle säga om han kom in här och såg att du drack kaffe så här mitt på dagen.”

Jag sa naturligtvis inget mer, men jag blev ju ledsen som vanligt. Jag försökte koncentrera mig på min teckning, men det gick inget vidare. Mest tänkte jag på far och alla godsaker som mor gjorde bara för honom.

En stund senare var kaffet klart och mor ställde det på en bricka tillsammans med en läcker ost och skinksmörgås. Hon hade skurit ut mittskivan på limpan och tagit bort kanterna. Ovanpå brödet hade hon noggrant brett ut ett tunt lager med smör. Ovanpå smöret låg tre skivor av fars skinka på den hade hon lagt likaså tre skivor av fars ost. Överst låg några skivor gurka.

Hon serverade far och fortsatte sedan med skurhinken. Jag hör hur hon börjar skura i kapprummet. Far reser sig efter en stund ifrån fåtöljen och går emot köket. Det verkar som han stannar vid kapprummet. Kanske betraktar han mor. Jag reser mig och går ut i serveringsgången så att jag ser dom. Far går runt på golvet i kapprummet och pekar. Han böjer sig ner och drar med ett finger i ett av hörnen. Mor sitter på golvet. I ena handen har hon skurtrasan, den andra håller hon på skurhinken.

Far tittar länge på sitt armbandsur och lägger pannan i tankedigra veck.

”Nåja Getrud det tar inte längre tid än tio minuter att få ordning på detta, sen är det nog bestämt dags att börja med middagen. Jag kommer tillbaka om tio minuter och ser om det gått bra för dig. Men jag bara varskor dig Gertrud att det blir mycket obehagligt för dig om du inte följer mina instruktioner.”

Mor säger ingenting och far väntar sig nog inte det heller. Han bara vänder på klacken och går tillbaka emot biblioteket.

När far har gått kan jag inte hålla mig passiv längre, utan jag går in till mor och försöker ta ifrån henne skurtrasan.

”Mamma kan inte jag få göra det istället, du ska väl inte behöva göra allt arbete.”

Men mamma säger någon som var något i stil med.

”Bry dig inte om det här du, det blir nog bäst om jag gör det ändå.”

Men då kommer far in igen och han har blivit upprörd. Han griper tag i min arm och säger på sitt barskaste sätt:

”Nu har jag dig gosse, nu ska vi ha en angenäm pratstund du och jag. Var så vänlig och följ med här bara.”

Sedan vänder han sig till mamma och säger:

”Och du Gertrud, din tur kommer sedan!”

Far drar iväg med mig och när jag vänder mig om ser jag mamma skura som i panik. Far drar med mig ut till hans arbetsrum. Där får jag först en ordentlig föreläsning, som han skulle kalla det, om arbetsmoral och vikten av att lyda order. Själv skulle jag ju kalla det utskällning. Därefter får jag mitt straff. Far funderar en lång stund innan han dömer mig till tio piskrapp med svångremmen. Jag är så rädd att jag inte vågar säga något på hela tiden. Jag kämpar som besatt för att inte börja gråta eller kissa på mig. Hela kvällen har jag svårt att sitta. Far ser det men han låter mig inte gå ifrån bordet förrän han hunnit röka två cigarrer och druckit två glas konjak. När far går ut på kvällen gör mamma ett bad åt mig och jag får en kopp varm choklad. Men hon säger ingenting om det som hände, så jag vet faktiskt inte vilket straff som hon fick.

Jag vet inte hur jag ska bli kvitt dessa minnen. Dom borde ju vara förbleknade vid det här laget, eller hur? Dessutom är ju far död sedan lång tid tillbaka.

Jag hoppas att du kommer hit och besöker mig någon gång. Till dess: Ha det så bra och hälsa din familj.

John

Efter att jag läst detta och flera liknande brev och anteckningar frågade jag Axel om hur han såg på deras barndom och far. Han sa att han nog också tyckte att deras far var sträng och diktatorisk, men att han faktisk mindes stunder då han varit snäll och vänlig också. Dessutom var ju alla fäder på den tiden betydligt strängare än fäder av idag, menade han. Han sa att det kanske var så att John var mer uppstudsigt än vad han själv var. Jag tror att det mycket väl kan vara så för Axel verkar vara, du får ursäkta att jag säger det Axel, en ganska timid person. Emedan John aldrig, så vitt jag vet, stack under stolen med vad han tyckte om saker och ting. John kanske är lite mer lik sin far än vad Axel är. Även om John i grund och botten ju är en väldigt snäll person.

En opublicerad novell eller möjligen dagboksanteckningar av John i vilka han skildrar ett av äventyren i Paris.

Paris, romantikens huvudstad, vad hade kunnat vara en lämpligare kuliss för detta romantiska äventyr. Jag kom dit inte långt efter krigsslutet. Jag hade längtat dit under hela min ungdom, för jag ville gå i alla de stora konstnärernas fotspår. Som ni förstår kom kriget emellan mig och mina drömmar. Jag hade inte så mycket pengar, men svenska pengar var mycket värda i Paris efter kriget, så jag levde ganska gott de första veckorna. En annan omständighet som gjorde att man kunde ha det väldigt bra i Paris vid den här tiden, ja i hela Centraleuropa faktiskt, var att det var ett så stort överskott på kvinnor.

Det första jag gjorde efter att ha tagit in på ett pensionat var att köpa mig en basker. Därefter ägnade jag dagarna åt att gå runt i staden och sitta på olika kaféer med ett glas vin bredvid mig och mitt skissblock i handen. På ett av alla dessa kaféer kom en dam fram till mig och frågade vad jag ritade. Jag försökte svara men fann inte orden, så jag pekade på gatan och utanför och visade henne den tolkning jag gjort i mitt skissblock. Jag anade att hon frågade enbart för att få igång en konversation med mig, för jag hade sett hur hon suttit och tittat på mig. Hon frågade de vanliga frågorna som jag nu lärt mig att svara på ganska flytande:

”Je suis suédois.”

Jag har varit här i två veckor och så vidare.

Hon tittar mig djupt i ögonen och frågar:

”Ritar ni kroki?”

Sedan ler hon skälmskt.

Jag ler tillbaka och nickar.

”Vad vill ni ha för det?”

”Inget, det vore enbart ett stort nöje för mig”, försöker jag få fram.

”Men jag insisterar.”

”Låt gå, då skulle jag vilja ha en rejäl fransk middag.”

Hon skrattade ett litet klingande aristokratiskt skratt, ropade på kyparen, betalade och tog mig i handen.

Vi behövde inte gå långt för att komma till hennes bostad. Men under den korta tiden som promenaden varade hann hon såväl förolämpa som smickra mig, tror jag. Min franska var emellertid ännu för bristfällig för att jag skulle kunna uppfatta alla fina nyanser varmed, jag tror, att hon pratade. Vi befann oss i de centrala delarna av staden och husen var vackra men ofta väldigt bedagade. Det hus som vi gick in i stack dock ut som ovanligt vackert även bland alla dessa skönheter. Jag hade tänkt att jag skulle berömma kvinnan för hennes skönhet, för jag antog att en man och i synnerhet en konstnär borde göra det. Men jag kom inte på någon visuell kvalité hos henne som var värd att lyfta fram. Det berodde delvis på språkliga brister, men främst berodde det på att hon inte var snygg. Istället berömde jag nu det vackra hus som vi trätt in i. På detta område hade jag dessutom ganska gott stöd i mina franska kunskaper. Eftersom jag kunde en hel del lämpliga ord som väggmålning, staty, blommor och vackert. Hon såg stolt ut över mina komplimanger och vi stod en stund i porten beundrade de vackra utsmyckningarna. Det tog oss ganska lång tid att ta oss till hennes bostad då den låg på tredje våningen och hissen var trasig. Dessutom stannade vi hela tiden och betraktade väggmålningarna. Nåväl, väl inne i hennes våning tog hon med mig ut i köket. Det var stort och där fanns förutom diverse skåp och bänkar flera dörrar. Hon öppnade en av dessa dörrar. Bakom den var det svalt och det doftade som i en källare. Utrymmet var fyllt av hyllor som uppenbarligen var avsedda för vinflaskor. Hon stund en stund och funderade innan hon valde ut en flaska. Hon höll upp flaskan emot mig och sa:

”Bordeaux.”

Jag är långt ifrån en vinkännare, men jag nickade på ett sätt som jag hoppades skulle uppfattas som ett avmätt godkännande av hennes val. Hon ställde flaskan på en bänk i köket. Därefter plockade hon fram ett verktyg ur en låda. Hon gjorde dock ingen ansats till att försöka öppna flaskan utan istället ägnade hon sig åt att välja glas. Jag antog att hon ansåg att det var min uppgift att få upp flaskan, så jag började att experimentera med verktyget. Jag hade visserligen hunnit dricka en del vin under min vistelse här, men jag hade faktiskt aldrig själv öppnat en flaska. Jag ångrade nu att jag enbart köpt vin glasvis, eftersom det gjorde att jag aldrig på nära håll sett hur de får korken ur flaskorna. Jag han komma dit hän att jag var beredd att slå halsen av flaskan innan hon väl såg min belägenhet och började skratta. Jag svalde förtretet och delade hennes nöje. Varpå jag gav henne flaskan. Hon sa något om att vi väl mest drack öl i Sverige. Sedan drog hon elegant upp korken. Hon gav mig flaskan, tog glaset och tog täten ut genom en dörr.

Vi gick igenom en lång korridor som förmodligen var avsedd för tjänarna, eftersom den var påfallande enkelt inredd. Det fanns ett antal dörrar utmed dess långsidor. Hon valde den enda dörren på motsatt sida om den som vi gick in igenom. Rummet bakom dörren var stort och synnerligen vackert. Solen lyste in genom tre stora fönster. Utöver dessa fönster fanns det ytterligare tre lika stora fönster mitt emot oss. Fast dessa tre senare fönster låg på skuggsidan. Det fanns gott om möbler i rummet, men på grund av rummets storlek, såg det ändå ut att vara ganska sparsamt möblerat.

Hon gick fram till en grupp av möbler bestående av en soffa, två fåtöljer och ett bord. Samtliga möbler i gruppen, utom bordet, var klädda i skinn.

Jag fyllde glaset till ungefär samma nivå som kyparna brukade göra på de kaféer jag hittills besökt. Jag anar dock, på hennes min att döma, att det inte riktigt var så hon ville ha det. Nåväl, vi tog några munnar vin och därefter började hon klä av sig. Jag måste tillstå att när hon gjorde detta så började jag så smått ändra åsikt om hennes utseende. Inte nog med att hon tog av sig kläderna oerhört elegant och sensuellt. Processen avslöjade också alltmer av en faktiskt väldigt vacker kropp. Det var inte så att hon tog av sig kläderna som jag brukar göra. Mitt sätt är väldigt effektivt för den som snabbt vill få av sig paltorna. Emedan det för henne tog en väldig tid för vart och ett av plaggen. Mellan varje knapp i blusen tittade hon skälmskt på mig. Hon gjorde även detsamma för varje centimeter som hon drog ner kjolen respektive strumporna. Hon stod upp hela tiden och samtidigt som gjorde detta rörde hon stillsamt, men rytmiskt på kroppen. Jag kände strax effekten av hennes tilltag i mitt underliv. Jag tror att hon såg att jag njöt, för hon blev djärvare och började till och med smeka den hud hon blottlagt. Efter ännu mer tid hade hon fått av sig det sista plagget och stod naken inför mig. Förutom att jag var våldsamt upphetsad var jag ytterst villrådig. Vad ville hon att jag skulle göra? Skulle jag gå fram och omfamna henne eller skulle jag ta fram papper och ritbestick? Hon gav mig ingen tydlig vägledning, till skillnad ifrån hennes tidigare agerande som varit väldigt bestämt. Efter att ha stått en stund och liksom väntat satte hon sig i soffan och drack av vinet. Jag drack jag med efter att först ha höjt mitt glas emot henne. Vi drack vidare under tystnad, varpå hon lade sig på soffan. Med en fot i golvet så skötet blev blottlagt. ”Måla nu innan jag blir kall.”

Så jag skyndade mig att ta fram verktygen. Jag tvekade en stund mellan caran d’aché penna och kolkrita. Men jag valde en caran d’ache penna med mjukt tunt stift. Dels för att det skulle vara lätt utplåna streck som jag inte var nöjd med och dels för att jag inte skulle bli så smutsig om fingrarna. Sen skred jag till verket. Upphetsningen gjorde mig ivrig och lite slarvig, men det uppvägdes åtminstone för en stund när jag tog en klunk vin. Det gjorde mig lugnare och liksom mjukare i handen. Det gick flyhänt och jag kunde snart byta till en penna med grövre stift och teckna möblemanget och de skuggor

som flöt runt omkring henne. Jag avslutade att med hjälp av en skarpvassad penna med hårt stift lägga in en del fina detaljer i ansiktet. Hon vart nöjd med resultatet och jag måste säga att jag blev ganska nöjd själv faktiskt. I synnerhet som jag aldrig gjort det förut. Målet en naken kvinna alltså. Jag hade knappt ens sett en kvinna naken, inte ens min egen mor. Jag var visserligen ingen svendom, men den lilla älskog jag bedrivit hade alltid skett i mörker. I tacksamhet, tror jag, slog hon armarna om mig och vi kysstes. Därefter lade vi oss på soffan och bedrev den mest fantastiska älskog jag dittills varit med om. Att älska på en skinnsoffa var i sig en speciell upplevelse. I takt med att vi blev svettiga av solen, vår gemensamma kroppsvärme och den ansträngningen vi utförde blev soffan blöt och hal. Det var sensuellt i sig med det våta skinnet, men det gjorde också att vi gled fram och tillbaka med våra kroppar i takt med kärleksrörelserna. Jag hann inte hålla på länge innan jag nådde klimax. Jag skämdes dock lite över detta och jag fortsatte därför som om ingenting hade hänt, tills jag nådde klimax en andra gång. Då jag fullt ut ståtade med min extas.

Vi låg kvar en stund varpå vi klädde oss och gick ut i köket. Hon lät mig sitta med ännu en flaska vin under tiden som hon förberedde måltiden. Jag kan inte säga att jag kände mig attraherad av henne. Hon var på tok för gammal. Det var emellertid underbart att sitta där och betrakta henne, samtidigt som vinet värmdde mitt sinne. Det dröjde nästan en hel flaska vin innan måltiden var färdiglagad, men då hjälpte hon mig i och för sig med att tömma vinflaskan.

Hon berättade att hon var änka då hennes man dött i kriget. Jag fattade det som att hon under kriget arbetat med att sy uniformer, men att hon nu levde på familjens förmögenhet. Jag ville fråga mer men jag saknade orden, så jag förblev tyst. Maten var både god och tilltalande för ögat. Efter måltiden älskade vi igen och jag sov där den natten. Jag lämnade våningen dagen efter med en avskedskyss på munnen och en stadig frukost i magen.

Ett par dagar senare ser jag en annan kvinna på ett annat kafé som sitter och ler emot mig när jag tecknar. Jag ler tillbaka. Vi ler gemensamt och efter en stund med leenden och blickar sätter hon sig vid mitt bord. Efter lite allmänt språkande frågar jag om hon vill bli avbildad. Vi går hem till henne och hon sätter sig på en stol och väntar på att jag ska börja. Jag frågar om hon inte vill bli avbildad naken. Hon ler och klär av sig utan att säga något. Även denna gång slutade arbetet med älskog och en måltid om än inte lika god som den första.

Detta mönster upprepades på ungefär samma sätt vid ett flertal tillfällen under denna vår och sommar. Jag blev tillfredsställd och mätt, men inget mer. Ingen av dem träffade jag igen trots att jag lovade att återkomma. Det blev som så att jag inte ens återvände till de kaféer där jag träffat dem. Med tiden var det därmed ett antal kaféer som jag undvek. Fram emot slutet av september det året fick jag en väldigt söt och ganska ung kvinna på gaffeln. Direkt när jag såg hennes inbjudande leende i det vackra ansiktet visste jag att om jag fick henne skulle jag inte lämna hennes bostad förrän hon tvingade mig. Jag gick fram till hennes bord. Till skillnad ifrån tidigare var jag nu väldigt nervös, men som tur var hade jag fått en viss rutin. Dessutom var min franska betydligt bättre än tidigare. Jag bad kyparen om vin och hon lät sig bjudas. Vidare lät hon mig avbilda henne. Hon bodde inte i området utan vi var tvungna att åka spårvagn. Då och då under färden tog jag hennes hand och hon lät den bli tagen. Hon bodde i ett eget litet hus. Hon förklarade att hon ärvt det av sina föräldrar. Mötet förflöt ungefär som de tidigare mötena, men med den skillnaden att jag var mycket mer upprymd och jag darrade i hela kroppen på väg till sängs. Jag stannade över natten och gjorde ingen ansats till att vilja gå dagen därpå. Det var emellertid en måndag och kvinnan, som för övrigt hette Claudette, var tvungen att gå till sitt arbete. Tvärt emot ifrån tidigare bad jag verkligen ärligt om att få träffa henne igen. Claudette sa att hon gärna ville träffa mig och vi

stämde träff igen redan samma kväll. Jag gjorde henne sällskap till spårvagnen, där vi skildes. Själv gick jag till mitt enkla rum. Det var en lång promenad och jag gick fel många gånger, men det bekom mig inte. Vi sågs den kvällen och varje kväll efter den. Till skillnad ifrån hur jag tidigare känt för kvinnor kunde jag inte få nog av henne. Det kändes tungt var gång vi skildes, men jag blev lycklig så fort vi sågs. Snart erbjöd hon mig ett rum i hennes lilla hus. Jag antog erbjudandet och lämnade det rum jag hyrt. Vi, eller åtminstone jag, levde i ett lyckorus i ett par månader. Jag till och med skötte hennes hus på dagarna då hon var på arbetet.

Men allt har ett slut, även denna underbara tid. Slutet kom en dag då en man öppnade ytterdörren. Han knackade inte, han bara klev in. Jag och Claudette satt och språkade i det stora rummet. Vi visste först inte mer än att någon kommit in i huset. Vi tittade förvånat på varandra, ty ingen hade gjort så förut. Ingen hade överhuvudtaget besökt oss under denna tid. Claudette fick emellertid snart visshet om vem det var då han ropade hennes namn. Jag såg hennes ansikte då han ropade. Det tog inte lång tid för honom att ropa, men hennes ansiktsuttryck hann skifta ifrån skräck till panik och sedan till lycka. Claudette rusade mot hallen samtidigt som hon ropade "Pierre". Jag satt kvar i soffan väntade. Jag hörde hur de pratade lyckorusigt och kärvtänligt till varandra. Antagligen kysstes de också. Jag slätade ut tyget på soffan, släkte stearinljusen och försökte i allmänhet utplåna spåren av den kärleksfulla stämning som varit här nyss. Därefter satte jag mig i den bekväma stolen invid golvlampan, tände den och tog upp en bok som låg på bordet. Jag tänkte inte på vad det var för bok, ännu mindre läste jag i den. Men jag kontrollerade att jag höll den rättvänd. Efter ett tag kommer de in i rummet. Han ser förvånat på mig. Claudette däremot förefaller glad och obesvårad. Hon presenterar mig som John ifrån Sverige. Hon säger till Pierre att jag hyrt ett rum hos henne i ett par veckor. Hon visar på mannen och presenterar honom som Pierre, hennes blivande make. Vi skakar hand och det verkar faktiskt som om han tror på hennes historia. Han frågar lugnt vad jag gör här i Paris. Jag svara på ett sätt som jag hoppas föreföll lugnt att jag ser mig om i staden och övar på min franska. Jag pratar på lite grand om sådant som jag sett. Mest för att slippa få några svåra frågor om varför jag bor här. Han lyssnar uppmärksamt utan att säga så mycket. Han verkar trevlig. Claudette frågar om vi vill ha vin. Pierre nickar och det gör jag med. Jag frågar ingenting om honom, men efter en stund börjar han ändå att berätta. Först trevande, som om det var svårt för honom. Jag lyssnar inte så mycket på det han säger. Jag har fullt upp med att se obesvårad och intresserad ut. Dessutom funderar jag över vad hon ser hos honom. Han verkar ju vara trevlig, men han såg betydligt äldre ut än oss och han verkade medfaren. Han var väldigt smal, nästan utmärslad. Ansiktet var fårigt och han hade ett stort rött ärr på kinden. Håret hade delvis fallit av. Han var orakad och kläderna var smutsiga. Jag satt i stolen en bra bit ifrån soffan där han satt, men jag kände ändå hur han stank. Snart kom Claudette in med en flaska i ena handen och tre glas i den andra. Han sken upp när hon kom in emedan jag ansträngde mig hårt för att se likgiltig ut.

Även om jag inte lyssnat på vad han sa förstod jag nu att han tog om det ifrån början, nu när hon var närvarande. Han sa att han suttit i ryskt fångläger någonstans i Sovjet. Han tittade mest på henne när han berättade, men vid ett tillfälle vände han sig till mig. Det var när han berättade att han varit anställd som skomakare i en tysk pansardivision. Jag tror att han skämdes över detta.

De hade slagits i Sovjet. Mot slutet blev de hela tiden pressade bakåt emot Tyskland. Hela tiden blev de färre och färre. En dag när de hade etablerat sig på en bondgård ganska nära gränsen till Polen blev de omringade av ryskt pansar. De tyska stridsvagnarna syntes inte till, men de hörde dånet ifrån kanoner på flera håll runt dom. Gruppen i bondgården bestod mest av civila personer såsom skräddare, kockar, vapensmeder och dylikt. Det enda försvar de hade var en pluton med mer eller mindre lytta tyska soldater. De gav sig således utan strid och hamnade i ett fångläger en bit längre in i Sovjet. Förhållandena i lägret var fruktansvärda. Även om de civila fick en något bättre behandling än de tyska soldaterna. De fick till exempel tre bitar bröd om dagen istället för två och baracken som de bodde i var nästan vindtät. Det värsta som han berättade om var avträdena. De bestod av djupa diken. Ovanför dikena hade man satt en tjock regel. Det hade inte varit en lätt sak att hålla sig kvar på regeln ens under goda omständigheter. Men nu var det dessutom lerigt och sörjigt runt platsen. Flera personer halkade och föll ner i diket. Där nere var de mer eller mindre förlorade. De drunknade i allt avträde. Men alla var alltför kraftlösa för att orka hjälpa dem. Alla kämpade bara för att hålla sig vid liv. Till råga på allt var så gott som samtliga konstant dåliga i magen. Trots att jag var oerhört svartsjuk på honom kunde jag inte annat än gripas av hans historia, som var långt mer detaljerad än vad jag skriver här. Jag frågade honom varför någon över huvud taget använde de hemska avträdena. Han berättade då om en man som inte gjorde det. När han ertappades blev han skjuten på fläcken, med byxorna nere.

Tiden i fånglägret gick. En dag blev de uppställda på gården. De ropades därefter upp en efter en. Vissa fick ställa sig på ett ställe, andra på ett annat. Alla som stod där han stod fick en strumpa. Veckan efter upprepades proceduren och han fick en andra strumpa. Han vågade inte använda dom och det vågade ingen annan heller. När ytterligare några veckor gått hade han även nya byxor, en skjorta och en jacka. Då när de stod där på gården med de nya kläderna tryckta emot bröstet, blev de beordrade att klä av sig. De gjorde så och klädde sedan på sig de nya kläderna. Sedan beordrade den ryske majoren avmarsch. De gick ett par timmar tills de kom till en bangård. Majoren pekade på ett tåg med ett antal godsvagnar. Majoren sa åt dom att de skulle kissa och sedan gå in i den godsvagn som han pekade på. Det var trångt, varmt och fuktigt i vagnen, men de flesta var ändå på bättre humör än på mycket lång tid. Det kändes som om de kanske skulle bli fria. Tåget åkte. Det blev natt och det blev dag igen. Tåget stannade och det stod stilla länge, kanske en hel dag eller mer. Luften var ännu fuktigare och det stank av urin och avföring. Alla var utmattade, törstiga och dåliga i magen. Ingen orkade prata. Så öppnas dörren till godsfinan och en ung man tittar in. Han frågar på tyska.

”Varför är ni kvar här? Ni är ju i Tyskland, ni är fria.”

Folk var för trötta för att ens orka reagera på detta, men de tog sig mödosamt ut ur vagnen. Sedan dess hade han kämpat för att ta sig till Paris. Han hade sovit i lador och ibland inne hos någon gästfri bonde. Han hade levt på det som människor kunnat avvara åt honom. Han hade berättat allt detta utan att visa särskilt mycket känslor, men när han kom till slutet började han gråta. Claudette grät också. Jag grät jag med, fast det var delvis av andra orsaker.

De omfamnade varandra och grät tillsammans. Jag däremot gick in till mitt rum som jag dittills knappt använt. Jag hörde hur Pierre badade och hur Claudette passade upp på honom. Till slut somnade jag. På morgonen väcktes jag av Claudette som viskade att hon sagt att jag skulle resa till Sverige idag. Hon sa vidare att hon hyrt ut rummet till mig för trettio franc om dagen. Hon gav mig en bunt sedlar som jag skulle ge till Pierre som betalning för nio dagar. Sedan skulle jag ta farväl. Hon kysste mig och sa att hon älskade mig, men att hon var tvungen att stanna hos Pierre efter allt som han gått igenom. Innan hon lämnade rummet sa hon att hon bar på mitt barn, men att det skulle bli Pierres. Jag fick lova att aldrig kontakta henne. Så blev det också fast det går inte en dag utan att jag ångrar det.

Jag vet inte om detta är sant, eftersom jag aldrig hört honom berätta om det. Dessutom beskrev han inte riktigt händelserna på samma sätt i de brev som han under denna tid skrev till sin bror. Men jag vet att han träffade flera kvinnor under åren i Paris och att han delvis levde på att måla av dem. Han har också berättat för mig att han träffade sitt livs kärlek där, men någonting hände som gjorde att det inte blev något mer än en kort affär.

Sammanfattning av polisutredningen kring rånet mot postkontoret i Tärnaby den 15/10 1961.

I byn Tärnaby satt vid mitten av sextioalet postkontoret ihop med en vanlig villa i utkanten av byn. I villan bodde postkontorets föreståndare som i polisutredningen genomgående kallas för fru Andersson. Hon vaknar i ett-tiden på natten av att det lät som en fönsterruta krossades. Det verkar som om ljudet kommit från det mindre rummet, vilket hon använder som kontor, och som ligger i omedelbar anslutning till postlokalerna.

Fru Andersson går i bara nattlinnet sakta fram genom hallen och ut i köket. Hon tänder ingen lampa. Ute i köket griper Johansson tag i henne bakifrån och håller för hennes mun och säger att hon inte kan skrika. Stoneman kommer in i köket och säger åt henne att om hon bara tar det lugnt kommer inget hända henne.

Johansson föser henne tillbaka in i sovrummet och trycker ner henne på mage i sängen. De båda männen binder därpå hennes händer och fötter. Fru Andersson noterar att båda två luktar sprit och de förefaller vara berusade.

Stoneman säger att hon inte behöver vara orolig bara hon talar om, var kassaskåpsnycklarna finns. Hon svarar att nycklarna till kassaskåpet ligger under en bunt lakan i linneskåpet. Stoneman frågar var linneskåpet finns. Hon svarar och därefter går han iväg. Hon hör hur han låser upp dörren till postlokalerna.

Stoneman återvänder straxt och säger att han inte får upp kassaskåpet och att hon måste följa med ut och hjälpa dom. Johansson skar av repen runt hennes ben och drar upp henne ur sängen.

De går alla tre in i postlokalerna. Först går Stoneman, han lyser med en ficklampa. Inne i postlokalen skär Stoneman av repet kring hennes händer, tvingar henne att öppna kassaskåpet, ta ut kassaskrinet och låsa upp det. Stoneman tömmer kassaskrinet och stoppar innehållet i sina fickor. Först nu är ljuset så pass starkt att fru Andersson kan se rånarnas ansikten. Hon har emellertid svårt att uppfatta deras anletsdrag eftersom de verkar ha dragit nylonstrumpor över sina huvuden.

Därefter går alla tre tillbaka till sovrummet, där fru Andersson på nytt binds i sängen. De hade under hela tiden inte brukat det minsta vald mot fru Andersson. Det behövs inte heller, då rädslan gör henne medgörlig. De tar sig ut ur villan genom den vanliga entrédörren och springer till en bil. Från Tärnaby kör de i riktning mot norska gränsen.

Kort därefter lyckas fru Andersson göra sig fri från repen. Hon försöker ringa polisen, men telefonen fungerade inte. Hon klär på sig skor och strumpor samt en kapp ovanpå nattlinnet.

Hon är snart framme hos grannen och bankar på ytterdörren och skriker.

Rån, rån, hjälp mig, dom har rånat posten. Grannen släpper in henne och tar telefonen och ringer till polisen.

Det vakthavande polisbefälet på polisstationen i Storuman sprider omedelbart ut ett zonlarm, som även innefattar tullstationerna utmed norska gränsen. Därefter beger sig han och hans kollega omedelbart till Tärnaby för att börja brottsplatsundersökningen. De anländer dit vid fyra-tiden på morgonen.

på tullstationen i Överuman befinner sig den aktuella natten tulltjänstemännen Mats Forslund och Jonas Larsson. Klockan är 02.35 då de får larmet.

Straxt därefter kommer Stoneman och Jonsson åkande i en norskregistrerad Morris Minor. Mats Forslund går ut ur stationsbyggnaden och fram till bilen. Han ber om att få se Stonemans körkort. Forslund uppfattar Stoneman som väldigt nervös. Forslund tar med sig körkortet in och rådgör med kollegan. De beslutar sig för att gå ut med dragna pistoler och anhålla männen.

De konstaterar att båda männen var ganska berusade. I deras bil hittar polisen ett par damstrumpor av nylon som de menar på att Stoneman och Johansson använt vid

rånet. Därutöver hittar de även en ficklampa samt två par grova sockor. Slutligen finner de 9 liter hembränd sprit i 14 glasflaskor. De hittar emellertid inga pengar i bilen eller på de gripna.

Polisen beslutar på stående fot att gripa dem trots att de förnekar all kännedom om rånet. De hävdar samstämmigt att de varit på väg till två flickbekanta på den norska sidan, vilka är ägare till den norskregistrerade bilen.

Vid närmare granskning av de anträffade föremålen i bilen, visar det sig att sockorna är blöta och bemängda med löv och gräs, som om någon nyligen sprungit ute med dem som om de vore tofflor.

Löven och gräset, som anträffats på strumporna överensstämmer med de prover, man tar från marken utanför posten. Dessutom talar ansiktsmaskerna samt ficklampan sitt tydliga språk menar åklagaren, ty de föremålen har fru Andersson observerat. Det rådde alltså, enligt åklagaren, ingen som helst tvekan om att man gripit rätt personer. Åklagaren anhåller männen redan morgonen därpå, såsom skäligen misstänkta för rånet.

Förhören med Stoneman och Johansson fortsätter under den följande veckan.

Det går trögt, eftersom ingen av dem erkänner någonting. De hävdar att de för tillfället bor hos två kvinnor i Mo i Rana. De har lånat bilen för att åka till Sverige och köpa hembränd hos en kontakt de har i Lycksele. De vill emellertid inte uppge kontaktens namn. De hävdar vidare att de är på väg tillbaka till kvinnorna Mo i Rana. Stoneman hävdar att damstrumporna, som polisen anser att de använde som ansiktsmasker, tillhör en av kvinnorna. Beträffande ficklampan menar Stoneman att han tror att den låg i bilen och att han använt den när de skulle hämta spriten i ett gammalt träskjul. Han menar att de suttit i sockorna inne hos deras kontakt eftersom det så kallt i hans stuga. Löven och jorden kom från att de gick ut på gårdsplanen och urinerade då och då. Johansson däremot säger ingenting.

De båda flickorna i Mo i Rana förhördes av polisen i Norge. Flickorna, som var systrar, berättade samstämmigt, att Stoneman och Johansson kommit på besök den 9 oktober 1961. De kände varandra sedan tidigare. De båda männen hade bjudit dem på restaurang. De hade dansat och druckit en del. Stoneman och Johansson hade sedan följt dem hem till flickornas bostad och bott där fram till 13 oktober varefter de skulle åka till Sverige i ett par dagar för att köpa sprit. En av kvinnorna, Marit, hade lånat Stoneman hennes bil eftersom Stonemans bil hade gått sönder och stod på en verkstad. Marit sa att hon inte mindes vilka föremål som fanns i bilen utöver domkraft, reservdäck och några glödlampor.

Fru Andersson pekade ut Stoneman och Johansson i en uppställning som genomfördes helt enligt regelboken på polisstationen i Storuman. Utöver de misstänkta hade man ställt upp fyra poliser och två civila tjänstemän som arbetade på stationen.

Rättegången ägde rum i tingsrätten i Lycksele. Stoneman dömdes den 19 januari 1962 till fängelse i ett år och tio månader för rån, olaglig befattningsmed hemgjord sprit och framförande av motorfordon i berusat tillstånd. Han satt av straffet i fängelset i Falun. Johnsson dömdes till fängelse i ett år och två månader. De blev också ålagda att betala tio tusen kronor i skadestånd till fru Andersson och postverket.

John ville inte prata så mycket om detta, men då vi talade om det hävdade han att han var oskyldig. Axel säger samma sak. Axel sa också att han sagt till honom att polisen inte gillade honom eftersom han kom från Stockholm och levde på det sätt som han gjorde med kvinnor och sprit. Han sa att dom faktiskt bara hade varit och handlat sprit. Han sa att han inte berättade om hembrännaren eftersom han lovat att aldrig säga något. Jag tror att det egentligen var så att han inte vågade tjalla på honom. Han sa att tiden i fängelse var fruktansvärd ända tills han fick tillstånd att ha sina målsaker i cellen, då blev det lite bättre. Jag har sett många av målningarna som han gjorde under den tiden. Dom är väldigt mörka och ångestladdade.

Kärleksbrev till John från en flicka som hette Linda. Enligt stämpeln på frimärket är det skickat i början av mars år 1965.

John lilla!

Jag vill veta om det ligger någon sanning i att du vill gifta dej med mej. Jag vill det och det är säkert. Om du vill bli av med mej eller något annat så tycker jag att du ska säga som det är. Det är mycket bättre att vara ärliga mot varandra tycker inte du det John. Det är roligt att vara med dej och att försöka dela dina intressen, man kan ju lära sej av varandra eller hur. Jag är lycklig och glad att vara med dej, det känns så underbart att gå ut med dej osv. Om jag ända kunde bevisa för dej hur mycket jag tycker om dej. Det är rätt som du säger att man ska inte bara tänka på kärlek men jag vill ändå att du skall veta vad du betyder för mej John. Du tycker väl att jag är larvig som håller på så här.

Kram

Linda

Det här är ett av de första breven bland ett tiotal som jag hittade från Linda. Jag vet att hon gick i en av dom målerikurser som han höll för något bildningsförbund.

Det här brevet är också skrivet av Linda och skickat i november år 1965.

John Älskling

Jag tycker mycket om dig och jag kommer inte alls att slå runt som du tro. Jag har ju också vårt lilla barn, som jag bär inom mej, att tänka på. Sen jag flyttade till mej har jag blivit mycket mera kär i dej. Jag förstår nu hur mycket du betyder för mej. Jag känner mig mycket lycklig och glad nu min älskling. Jag begär bara en sak av dig John. Snälla tro på mej.

Puss och kram

Linda

Även detta brev är skrivet av Linda. Det är skickat i februari 1966.

John

Man kan väl visa sina känslor någon gång till den partner man har. Ta det när jag var med barn med dig, du sa flera gånger att du ville ej ha barnet med mig, om du visste vad det sårade mej mycket. Jag gick jämt och tänkte på det och var orolig. Det gjorde nog en del till att jag fick missfall. Du sa också att du hade tänkt att vi skulle bo under samma tak så småningom osv, men det tror jag inte på. Vad som gör att jag är så osäker på dej. Jo för det första tror jag att det inte kommer att bli längre än såhär. Att du bor i stan och att jag bor här och att vi träffas då och då. Vad är det för mening med det John? Sen kommer du nog aldrig att älska mig tillräckligt, har jag fel eller ej? Vad jag vill är att man ska bo under samma tak och hjälpa varandra och så småningom ha ett barn ihop. Jag menar verkligen vad jag skriver om. Det var ju skillnad förut dessutom var ju lägenheten åt skogen för trång och vi bråkade för mycket. Det blir ju en skillnad om man har en stor lägenhet. Och sen har jag börjat inse saker och ting mycket bättre nu än då.

Hälsningar

Linda

Det här brevet är skickat i augusti år 1966. Det är det sista brev jag hittat ifrån Linda.

Hej John

Den tid vi var tillsammans har varit ganska bra om man inte räknar med bråk osv. Jag vill en gång till tacka dej för lärdom och så vidare. Kan du vara gullig och skicka mej mina nycklar är du rar. Jag får väl önska dej en trevlig resa i förväg. Hoppas att du får skoj osv. Ska jag nu den här veckan söka jobb. Jag tänker leva för mig själv det närmaste året. Du tror väl att jag har ihop det med Anders. Men där tar du i så fall fel. Om du vill ha tillbaka dina saker som du gett mej, så skriv ett brev och tala om det. Det var synd att du aldrig förstod hur mycket jag tyckte om dej John. Jag hoppas att du glömmer mig nu och att du snart hittar någon annan toppen trevlig flicka om du ej redan har hittat någon. Tack för en underbar tid lilla vän!

Hälsningar

Linda

Anteckningar eller möjligen en novell av John om en ganska speciell kväll med Linda.

När jag kom hem ifrån Göteborg råkade jag av en ren händelse kasta en blick upp mot husfasaden sekunden innan jag skulle stiga in genom porten. Jag såg att det lyste i ett av fönstren på tredje våningen och att det rörde sig bakom de florstunna gardinerna. Jag tog några steg bakåt för att få en bättre överblick och fick se Linda i bh och trosor tydligen i färd med att klä av sig. Det klack till i mig av obehag. Klockan halv tre på natten...? Vad skulle det betyda? Då måste hon alltså ha varit in till stan i alla fall. Jag tyckte mig skymta någon annan längre in i rummet också. Jag sprang över till lekplatsen på andra sidan gatan och klättrade upp på barnens rutschbana. Nu såg jag att i hennes sällskap befann sig också en storvuxen karl. Karl'n hade tagit av sig skjorta och stod med naken överkroppen lite framåtböjd och lossade livremmen i midjan för att låta byxorna glida ner.

Det svartnade för ögonen, jag vacklade och rasade ner för rutschkanan. Jag slog mig på låret, men tänkte inte på det utan jag rusade över gatan och in genom porten. Jag fortsatte upp för alla trappor nästan utan att hämta andan. Just som jag fick upp dörren och störtade in i hallen, hörde jag dörren till sängkammaren slå igen med en kraftig smäll och reglas inifrån. Jag bultade upprört på dörren och skrek åt Linda öppna. När det inte hjälpte sprang jag ut på balkongen, varifrån jag kunde se in i sängkammaren genom fönstret. Men eftersom någon påpassligt skyndat sig att släcka lyset, kunde jag inte upptäcka vare sig henne eller hennes nattliga gäst hur än jag spanade. Jag knackade på fönstren så att rutorna skallrade och vräkte ur mig alla fula tillmälen jag i hastigheten kunde komma på. Din hora, skrek jag utan att tänk på att grannarna kunde höra mig, din förbannade hooora...

När jag uttömt mitt förråd av smädelser och tröttnat på att stå på balkongen och frysa utan att kunna göra något åt situationen, gav jag upp, gick in igen och satte mig i fåtöljen.

Jag hann inte sitta så värst lång stund förrän sängkammardörren öppnas och de kommer ut i vardagsrummet. Utan att hälsa och utan att över huvud taget yttra ett ord gick mannen fram och satte sig i soffan, som om det varit den självklaraste saken i världen. Eftersom jag själv satt i fåtöljen var det bara det lilla soffbordet som skiljde oss åt. På överkroppen hade han bara en kort läderväst. Armarna var muskulösa och de var mer eller mindre täckta av tatueringar. Jeansen var trånga och de stramade åt i grenen så att allting syntes, men det var väl det som var meningen.

Han uppträdde påfallande självsäkert och det verkade inte vara spelad självsäkerhet heller. Han vräkte sig i soffan som om han ägt den. Den ena armen lät han nonchalant vila över soffryggen och den och den andra höll han beskyddande över Lindas axlar. Linda, som sett ganska besvärad ut återvann strax fattningen men mannen vid sin sida. Hon lutade sitt huvud mot mannens breda skuldra och tittade allvarligt emot mig. Efter ett tag sa hon.

”Det här är John, han som jag bor mig.” Sedan vände hon sig till mig och sa:

”Det här är Anders, vi ska flytta till honom.”

”Äh försök inte Linda”, rev jag i. ”Vi är ju tillsammans och så sent som i går natt låg vi med varandra.”

Linda blev röd i ansiktet. Det var för övrigt den enda gången den natten som jag såg henne rodna.

”Du ljuger”, sa hon hårt och såg mig stint i ögonen.

”Vad fan säger du, ljuger jag. Det var det värsta jag hört. Vi låg med varandra i går kväll precis som vanligt. Nå gjorde vi inte det eller?”

”För att du tvingade mig ja.”

”Tvingade dig, det var det löjligaste jag hört. Som om man någonsin skulle behöva tvinga dig till sådana saker, tvärtom snarare.”

Hon sa ingenting på en lång stund, inte jag eller Anders heller. Pendylen bakom mig hann slå tre innan hon sa:

”Tro du verkligen att jag vill ha dej. Du är ju alldeles för gammal dessutom har du inga pengar.”

”Vill du påstå att jag inte har försörjt dej? Jag har ju till och med varit tvungen att låna pengar av mamma flera gånger för att du ska ha det bra.”

”Ja tänk om du inte hade haft dina rika föräldrar att gå till, hur skulle du klara dig då. Det är just därför jag har tröttnat på dej. Du är ingen riktig karl. Du är ett stort barn, en stor bortskämd pojke.”

Nu var det min tur att rodna. Och där satt den där mannen och såg det.

Jag skulle just säga något när mannen började skrattade och säga:

”För i helvete jag tycker att du har snackat nog ikväll. Gå och knyt dej eller stick tillbaka till Göteborg eller nått.”

Tonen var hotfull och han gjorde en gest som om han tänkte resa sig ur soffan. Jag aktade mig för att avslöja vad jag tänkte i det ögonblicket, för då skulle han nog ha gått lös på mig. Jag som inte slagits sen jag gick i småskolan skulle inte ha haft stora chanser mot den där storvuxne feta* jäveln som förmodligen var van vid lite råkurr då och då. Högt sa jag mycket behärskat:

”Jag flyttar naturligtvis om Linda vill det, men först ska jag väl ha någonstans att ta vägen också. Bostäder växer ju inte på träen precis.”

*På den tiden var ju inte John så smal han heller, men han tycks ha glömt bort det här.

För att riktigt visa min goda vilja gick jag ut i köket och satte på kaffe åt oss alla tre. När jag en stund senare kom in med koppar och fat för att duka på soffbordet satt Linda och Anders och kysstes helt ogenerat. Linda var den mest aktiva av de två. Hela tiden sneglade hon på mig som om hon ville se hur jag skulle reagera.

Jag var så upprörd att jag måste hålla kaffekoppen med bägge händerna för att inte skvimpa ut kaffet. Men jag bet ihop tänderna i ett försök att verka tuffare än jag var, vände jag mig till Anders och sa med så mycket sarkasm jag kunde åstadkomma: ”Linda är inte den du inbillar dig att hon är, må du tro. Hon kanske tycker du är spännande med dina James Dean fasoner men vänta bara...”

Han blängde arg på mig och sa:

”Hörru jag tycker du snackar alldeles för mycket. Kan du inte bara hålla käften.”

Jag svarade inte utan drack ur mitt kaffe så fort jag kunde, mumlade något om att jag tänkte gå och lägga mig, reste mig och lämnade rummet. Jag började först klä av mig, men jag ändrade mig och kröp ner under täcket fullt påklädd för att vara beredd ifall något hände. Dörren till sängkammaren lät jag stå på glänt för att inte Linda och hennes jävla knutte skulle få känna sig alltför ostörda. Jag kunde givetvis inte somna. Istället låg jag och tänkte på hur illa jag blivit behandlad. Ältandes vad de sagt till mig och hur hjälplös och utelämnad jag känt mig.

Mina funderingar avbröts av att jag hörde ljud ifrån vardagsrummet. Jag lyfte huvudet ifrån kudden för att höra bättre. Jag förstod att de låg med varandra därinne. Jag satte fingrarna i öronen för slippa höra men kunde inte fly för minnena. Jag visste ju så väl hur hon brukade låta när vi älskade.

Jag försökte tänka på den lilla yxan som låg i städsåpet i köket. Jag reste mig och ett tag tänkte jag faktiskt hämta den, men istället tog jag på mig mina skor och min jacka och gick ut genom dörren.

Jag minns att John berättade att han kom på Linda med att vara med en annan man. När jag gick igenom hans papper hittade jag denna text. Jag vill minnas att det var ungefär så som han berättade det för mig på den tiden, men den kanske är lite tillspetsad för han gjorde ofta det. Jag frågade också Axel om vad han mins av Lindas och Johns förhållande. Han sa att först hade hon bott hos honom i ett ungefär ett år, i en lägenhet som han hyrde i andra hand. Sedan hade hon fått en lägenhet någonstans i Enskede. Då hade han flyttat dit. Han bodde där i kanske ett halvår, sedan hade han stuckit. Men han visste inte varför.

Brev ifrån mig till min syster i vilket jag berättar om Johns och mitt äventyr med enarmade banditer i Västerbotten.

Lycksele 15/5 - 1973

Kära syster!

Det var ett tag sedan du hörde av mig. Tack för ditt brev förresten och grattis i efterskott på födelsedagen.

Anledningen till att jag inte hört av mig är att jag faktiskt varit väldigt upptagen. Som du vet lade den firma som jag arbetade på ner sin verksamhet i Sverige och jag blev arbetslös. Jag försökte ett tag att hitta ett nytt lämpligt arbete, men i dessa tider är det ju som bekant inte lätt. Sålunda tvekade jag inte så länge när John Stoneman ringde mig och kom med ett förslag. Detta även om jag tyckte att Johns idé var vansinnig. Men kanske var jag bara rädd. Jag är emellertid hemskt glad att jag lät mig övertalas att skaffa enarmade banditer tillsammans med honom. Vi har haft fantastiskt roligt och vi har tjänat stora pengar. Det bästa av allt är dock att jag äntligen träffat en kvinna. Vi åkte till en firma i Hägersten. Firman hade ett stort rum fullt med nya och begagnade banditer. Jag fastnade för en med indianer, emedan John var mest sugen på en med racerbilar. Tyvärr visade det sig att vi inte hade råd med dem, inte ens om vi bara köpte en. Vi tvingades välja två begagnade maskiner som vi fick billigt. På den ena var höljet delvis söndersparkat och på den andra var glasrutan trasig och symbolerna på hjulen var delvis bortrivna. Vi tog hem dom till mig och jag började laga skåpet på den ena. Under tiden målade John dit nya symboler på hjulen på den andra. Vi smorde in med olja lite här och var där det skulle snurra och sedan målade vi dem utanpå och skaffade en ny glasruta.

När vi var klara lastade vi dem i Johns folkabuss. Sedan ställde vi dit en fotogenkamin och la dit madrasser. Slutligen packade vi in våra sovsäckar, packning och karta. Därefter for vi iväg emot Västerbotten.

Resan gick bra även om det var både trångt och kallt att sova tillsammans med John och banditerna bak i bussen. John hade på förhand pratat med konditoriägarna i Dorotea och Vilhelmina om att vi skulle vilja ställa upp banditerna hos dem. Efter att ha lovat dom halva förtjänsten gick de bredvilligt med på detta. Det första konditoriet som vi kom fram till var det i Dorotea. Ägaren valde den bandit som hade olika tropiska frukter på hjulet. Den hette "Fruit cocktail". När vi var klara med arbetet parkerade vi bussen utanför hotellet i Vilhelmina och vi fick oss en rejäl middag, med förrätt och kaffe med konjak. Det gick betydligt lättare att sova i bussen sen, även om det var ännu kallare och det stank av fotogen när jag vaknade (vilket var långt innan det var dags att gå upp). Vi var så klar väldigt nyfikna på hur det gick för våra automater. Men vi gav oss till tåls till nästa dag innan vi åkte till det första konditoriet och hörde oss för. Ägaren var våldsamt upprörd på oss. Banditen hade slutat att fungera redan dagen efter vi lämnade den där. Han hade varit tvungen att dra ut kontakten och sätta en papperslapp med texten "trasig" på den. Vi skyndade oss att undersöka den. Inte för att vi hade en aning om vad det kunde vara för fel på den, utan mest för att vi ville visa vår tjänstvillighet. Jag tänkte öppna bakstycket. Emedan John föreslog att vi skulle börja med att tömma den på pengar. Det föreslog han förmodligen för att han var spänd på att få veta om den gett någon avkastning. John tog således fram nyckeln och låste upp myntlådan. Jag, konditoriägaren och några gäster tittade på under tiden som han fumlade med lådan. Han höll på att inte få ut den. Till sist lyckades han dock. Den var emellertid så full med mynt att den föll ur hands hand och mynten spreds över golvet. Jag, John och konditoriägaren skyndades oss att plocka i mynten i lådan igen. Därefter gick vi in på hans kontor och räknade dem. Det blev nästan femhundra kronor till John och mig när

ägaren fått sitt. Inte nog med det för när vi satte tillbaka lådan, stoppade i kontakten och slog på strömmen så fungerade den hur bra som helst. Vi skyndade oss att tömma den i Vilhelmina också. Den var nästan lika full den. Nu var det inte tal om att sova i folkabussen längre. Vi tog in på hotellet i Vilhelmina. Även denna kväll blev det brakmiddag på hotellet. Det var en onsdagskväll och det var dans. Det kom en del både herrar och damer dit. Vi hade en hel väska med enkronor och vi bjöd flott. Jag hade aldrig någonsin känt mig så rik förut. Även om förmögenheten var enbart i enkronor. Det var två damer som var våldsamt imponerade av oss. De lät sig väl bjuda och en av dom lovade att bjuda oss på middag som tack. Jag fick inte bara middag faktiskt, utan jag fick även dela säng med henne. De har jag faktiskt gjort ett antal gånger sedan dess. Ja man kan till och med säga att vi numera är ett par. Hon heter Gun-Britt och hon har sagt att hon är kär i mig och att hon vill flytta med mig till Stockholm. Så du får nog träffa henne vad det lider. Vi fortsatte livet ungefär sådär. Varannan dag tömde vi banditerna, sedan åkte vi till banken och växlade pengar. Ibland satte jag in lite av min del på min bankbok. John gjorde det ibland också, fast inte lika ofta som jag. Efter några veckor hade vi trots vårt lyxiga leverne fått ihop till två splitter nya maskiner. John hade övertygat ägaren till hotellet i Vilhelmina att han borde ha en. Den andra ställde vi upp på en restaurang i Storuman.

Så gick våra dagar. Varannan dag åkte vi till Dorotea och nästa dag åkte vi till Storuman. Varje dag var vi på banken i Vilhelmina. Efter arbetet satt vi baren på hotellet och drack grogg. När Gun-Britt slutade för dagen på sitt arbete som hemsamarit så kom hon också. Vi åt middag och satt sen och pratade hela kvällen. Efter ett tag träffade även John en kvinna. Då var vi fyra och kunde roa oss med fyrmanswhist om kvällarna.

Det blev vår och vi bodde alla fyra i en stuga i Kittelfjäll en vecka. Vi kom bra överens och vädret var strålande mest hela tiden. Vi satt ute i snön, solade, spelade kort och drack grogg. Flickorna lagade mat, John skötte brasan och jag skötte disken. Det enda tråkiga var att John och jag var tvungna att åka iväg och tömma automaterna ett par gånger. Flickorna, däremot, hade tagit semester. Men nu är jag tillbaka i Vilhelmina.

Kramar till dig och din familj!

Einar

Inte långt efter att jag skickat brevet fick jag höra av mamma att en gammal bekant till min far ville att jag skulle börja arbeta hos honom i Stockholm. Jag tog jobbet och vi flyttade dit i augusti 1973 och efter bara några veckor hade Gun-Britt fått ett arbete hon också. John skötte hela ruljangsen med banditerna. För detta fick han hälften av min förtjänst. Det gick bra till en början. John satte in pengar på mitt konto varje dag. Men sen, från och med i början av november, kom det inga mer pengar. Jag fick inte tag i John så jag ringde till ägarna av etablissemangen där de stod uppställda. Dom sa samtliga att John sålt banditerna till dom för ett par tusen stycket, sedan hade dom inte sett honom. Jag kände mig naturligtvis lurad. Men samtidigt hade jag fullt upp med min kärlek och mitt nya arbete. Dessutom hade jag ju redan många gånger om tjänat in vad de ursprungligen kostade mig. Jag bestämde mig emellertid för att aldrig mer kontakta honom om han inte först kontaktade mig och bad om ursäkt.

Det sista brevet från John till Axel.

Skellefteå 20/10-1973

Käre Axel!

Jag har träffat mitt livs kärlek här i Skellefteå. Hon är väldigt söt och kommer ifrån Spanien. Hon ska åka hem till Spanien nu och jag följer med henne. Jag hör av mig igen så fort jag kan.

Vänliga hälsningar

John

Ps hälsa din familj.

En skildring av min undersökning av vad som hände John mellan år 1973 och 1984.

Chauffören stannar utanför ett sjaskigt hus. För övrigt var de flesta husen i Buenos Aires ganska sjaskiga, eller bedagade om man så vill. Porten är låst. Jag väntar. Folk går förbi mig på gatan. En del tittar på mig. Några av dem ler. Dom verkar vänliga. En kvinna ler mer än de andra och hon försöker fånga min blick. Då jag ler tillbaka kommer hon fram och frågar något på spanska, som jag antar betyder att hon undrar var jag kommer ifrån, så jag svarar Sverige. Sedan frågar hon på dålig engelska om jag vill ha massage. Jag ler och säger ”nej tack”. Jag vet inte om hon missförstod mig för hon lägger handen på mitt kön och smeker. Jag tar ett steg bakåt samtidigt som jag skakar på huvudet. Då säger hon:

”Please give me some money for my babies.”

Jag gräver i fickan och får upp några mynt som jag ger henne. Jag antar att dom inte var värda så mycket för hon ser nästan besviken ut.

Strax efter att hon gått kommer en äldre kvinna fram till porten. Jag hejdar henne och frågar på knackig spanska en av de fraser som jag övat under flygresan som betyder att jag vill ha ett rum.

Visst hon har gott ett rum. Det såg verkligen inget vidare ut. Det saknade helt fönster och färgen hängde, framför allt i taket. Toaletten var gemensam och låg i korridoren. Som tur var låg mitt rum precis jämte toaletten. Sammanfattningsvis var det utan tvekan det sjaskigaste rum jag någonsin sovit i. Men det kändes på något sätt charmigt. Fint det har vi ju hemma. Det här rummet gjorde verkligen att det fullt ut kändes att jag var väldigt långt hemifrån.

Jag la mig i sängen och tittade på fläkten i takt. Tänk att jag är i Buenos Aires. Det hade tidigare aldrig funnits på min lista över ställen som jag velat se. Jag har över huvud taget aldrig tänkt på att man kan åka till Sydamerika. Det har känts farligt och jag känner ingen som varit där, förutom Carlos som är en av våra husvärdar. Fast han kommer ju härifrån så det är ju inte riktigt samma sak. Carlos räknade upp en hel del saker som jag borde se, men jag vet inte. Jag vill nog mest bara gå runt och insupa atmosfären. Dessutom har jag ju mitt uppdrag att tänka på. Jag gick återigen igenom allt som hänt de senaste månaderna.

Mötet med Axel, som fortfarande sa att John varit i Madrid. Han försökte bevisa det genom att leta efter brev ifrån John som han skickat till honom från Spanien. Men trots att han letade väldigt noggrant i sin samling med personliga brev fann han över huvud taget inte ett enda brev eller vykort från John skickat under den tid som han bodde i Madrid. Han hittade inte heller någon adress till honom. När han verkligen ansträngde sig kunde han erinra sig att John ringt ett par gånger. Han tror att han egentligen aldrig sa så mycket mer än att han hade det bra. När vi kommit så långt visade jag honom de tidningsurklipp jag hittat.

Det första urklippet jag visade tror jag är saxat ur Dagens Nyheter och det beskriver hur en man grips i Stöde utanför Sundsvall. Mannens kumpan, som när artikeln skrevs fortfarande var på fri fot, hade försökt få ut pengar på postkontoret i Timrå med hjälp av förfalskade betalningsavier*. En av postkassörskorna på postkontoret hade, eftersom hon var väldigt noggrann, rent rutinmässigt ringt för att kontrollera avin. Den person hon talade med på kontrollavdelningen hade fattat misstankar om att något var fel. Detta eftersom ett par kassörskor från andra postkontor redan ringt om just det uttaget. Postkassörskan hade gått ut till kassan igen och i smyg tryckt på larmknappen. Larmet hördes inte inne i postlokalen men mannen måste ändå ha anat oråd. Ty när kassörskan säger att det tyvärr dröjer en stund säger han att han måste hämta något i bilen. En kund inne i banken ser hur mannen kliver in i en Volvo Amazon. I bilen sitter redan en person och väntar vid ratten. De kör iväg emot Sundsvall. En civilklädd polis på poliskontoret i Timrå kastar sig in i sin privata bil och följer efter dem. Mannen inne på postkontoret stiger av längs vägen emedan den andra åker till ett hus i Stöde där han helt odramatiskt blir gripen. I bilens handskfack hittade polisen tjugo lika dana betalningsavier.

*Jag hade själv inget minne av dessa betalningsavier. Men pratade med en gammal granne och som jobbat på posten. Han sa att när Posten började med bankbokslösa konton i början på sjuttioalet, var man tvungen att fylla i en blankett och skicka den till Postbanken. Postbanken kontrollerade att det fanns täckning på kontot och de gjorde därefter en betalningsavi som de skickade till kunden. Kunden måste sedan gå till ett postkontor med avin och hämta ut pengarna.

Jag ringde till tingsrätten i Sundsvall. Dom skickade mig en kopia på domen. Där står det att John i sin frånvaro döms till två års fängelse för urkundsförfalskning och bedrägeri. Han blir också internationellt efterlyst. I domskälen står det sammanfattningsvis följande.

Mannen som körde flyktbilen hette Karl Brorsson. Han vittnar om att John hade bett honom ställa upp som chaufför eftersom han behövde göra lite bankärenden, men inte hade någon bil. För detta skulle han få tusen kronor. Han kände inte John mer än till namnet och han hade ingen aning om vad John höll på med. De hade träffats av en slump på en restaurang i Sundsvall föregående lördag.

Postkassörskan i Timrå hade beskrivit mannen på ett sätt som enligt domskälen pekade på John. Men det utseende hon beskrev var så vagt och allmänt att det kan stämma både på John och minst en miljon svenskar till. De andra förhörda kassörskorna minns ingenting av honom.

Det förefaller inte finnas några direkt konkreta bevis som binder John vid brottet, utöver dessa vittnesmål. Man har till exempel inte kunnat hitta hans fingeravtryck vare sig i bilen eller på någon av betalningsavierna. Det förklarade man med att John hade haft handskar på sig, vilket postkassörskan i Timrå hade haft för sig att han hade. Det hävdade även Karl Brorsson. För övrigt fann man både Karls och minst en okänd persons fingeravtryck på flera av avierna i handskfacket.

Kontot som avierna var kopplade till var öppnat någon månad tidigare och det tillhörde en Gösta Andersson som bodde på Björneborgsgatan i Sundsvall. Det visade sig stämma att en Gösta Andersson med det personnumret var skriven på den adressen. Men han satt för tillfället i fängelse. Han hade ingen aning om vem som kunde ha haft tillgång till hans lägenhet.

Postbanken hade gjort en riktig betalningsavi för ett uttag på två tusen kronor och skickat den till lägenheten på Björneborgsgatan. Alla de övriga betalningsavierna var kopior av denna. Hur John kommit över oanvända avier och hur han lyckats genomföra förfalskningen* framgår inte av någon av de handlingar jag fått ut.

*Betalningsavierna var ganska avancerade med både ett mönster av små fyrkantiga hål och ett antal stämplor.

Jag trodde att Axel skulle bli förvånad när jag visade vad jag funnit, men han nickade bara. Han kände naturligtvis till anklagelserna och domen. Polisen hade dessutom pratat med honom och frågat honom var John befann sig. Han sa att dom sagt att bevisen emot John var väldigt starka. Han mindes själv inte riktigt vad bevisen bestod i. Han gissade att de två omständigheterna att han flytt och varit dömd tidigare låg honom i fatet. Jag frågade Axel varför han inte sagt något till mig om detta. Jag hade ju ringt honom flera gånger och frågat efter John även om jag lovat mig själv att aldrig kontakta honom om inte han först kontaktade mig. Han hade inget svar på det. Istället frågade han hur jag kunnat missa att läsa om det i tidningarna. Jag hade å andra sidan inget svar på det. När vi kommit så långt visade jag honom flera vykort som jag hittat. De föreföll härstamma ifrån Sydamerika. Vykorten var skrivna på spanska och adresserade till John. Adressen på korten visade att han bodde på samma gata som jag just nu befinner mig på. Jag kunde naturligtvis inte läsa texterna, men Carlos översatte dom åt mig. Axel såg väldigt förvånad ut när jag visade honom korten. Medvetet drog jag ut på att tala om vad som stod i dem. Han blev precis som jag räknat med än mer förvånad när jag visade honom Carlos översättningar. Alla korten har ungefär samma innehåll.

”Käre John!

Nu är jag äntligen på Copacabana. Jag har badat, solat, druckit goda drinkar och träffat en massa roliga människor. Jag önskar verkligen att du kunnat vara här med mig. Saknar dig verkligen.

Puss och kram

Din

Adolfo”

Axel tittade misstroget på mig.

”Adolfo, det låter ju som en man.”

”Det tycker jag också.”

”Men i Spanien kan väl killar ha tjejnamn och vice versa.”

”Ja kanske det, men Carlos trodde i alla fall att det var en man.”

”Jag vet inte. Jag har då aldrig märkt att han var lagd åt det hållet. Men vad visste man om John förresten. Jag har alltid trott att han var oskyldig anklagad för båda brotten, fast det är ju lite väl mycket som talar åt andra hållet.”

”Tycker du det?” Sa jag. ”Jag tycker inte att bevisen verkar vara så väldigt starka. Jag menar vad hade dom i det där postrånet egentligen. Han råkade ju bara åka i en bil mitt i natten med en massa hemkört. Dom hittade ju inte ens några pengar. Dessutom är det väl inte så konstigt att dom två blir utpekade bland ett gäng lokala poliser. Kassörskan hade säker träffat dom alla någon gång.”

”Ja men att han skulle ha blivit oskyldigt dömd två gånger det är väl lite väl.”

”Fast är du dömd en gång så....”

”Sant, så har jag också tänkt. Men vad ska du göra nu då?”

”Jag skulle faktiskt vilja gå till botten med det här. Jag tänker nog åka ner till Buenos Aires för att ta reda på om någon kommer ihåg honom.”

”Men finns det någon chans till det då, tror du?”

”Jag vet inte men det skulle vara spännande att försöka. Förresten förefaller det ju av vykortet att döma som om han bodde på samma adress under ganska lång tid. Jag kanske till och med hittar denna Adolfo. Han kanske fortfarande bor där.”

”Kan du någon spanska då?”

”Lite, men jag tänkte öva en hel del innan jag åker. Jag har köpt en språkkurs.”

”För min del vore det så klart väldigt skönt att få veta hur det verkligen förhöll sig, så jag skulle gärna se att du åkte. Behöver du pengar till det?”

”Nä jag har så jag klarar mig, men tack ändå.”

Sen var det inte mycket som blev sagt. Jag har känt Axel i många år nu, men vår relation har alltid varit lite kylig tycker jag. Han har aldrig visat någon värme emot mig. Det gjorde han faktiskt nu när han tittade mig i ögonen. Jag såg en tår i ögonvrån. Han sträckte ut armarna som om han ville krama mig, så då gjorde vi det.

Nåväl, nu är jag här i Buenos Aires och jag tänker minsann försöka ha lite roligt också när jag nu ändå är här. Till att börja med ska jag äta en rejäl köttbit med en massa argentinskt vin. Så gjorde jag, gick runt ett tag tills jag hittade en bar, beställde en öl och drack den i lugn och ro. Därefter gick jag till en annan bar, tog en whisky och gick vidare. Det var gott om barer och restauranger, men jag fick gå ett bra tag innan jag hittade ett ställe som verkade ha rejäla köttbitar. Den låg ner emot Plaza Mayor. Restaurangen var riktigt stor och den verkade pampig. Borden var täckta med stärkta vita dukar och dito servetter. Jag var nästan den ende gästen, vilket gjorde att jag fick en egen servitör. Han gav mig en liten aptitretare under tiden som jag bläddrade i menyn. Efter en liten stund kom han dessutom med ett litet glas med något som verkade vara sherry. Det jag sökte efter i menyn var största möjliga köttbit. Den största som de hade var en T-benstek på 750 gram, den tog jag. Det var ett fantastiskt kött, men jag skulle nog ha valt ”medium” istället för ”rare”. Jag avslutade middagen med en konjak. Servitören kom med den på en bricka. På brickan stod förutom ett glas och en flaska med konjak även en tekanna. Han ställde ner brickan på mitt bord. Därefter hällde han innehållet i tekannan i glaset. Det visade sig att innehållet var varmt vatten, som han hällde i glaset och skakade runt en stund. Så hällde han tillbaka vattnet och fyllde glaset med konjak.

Jag fortsatte kvällen på allehanda barer och jag blev med tiden tämligen berusad. Jag blev faktiskt så berusad så att jag inte hittade hem. Som tur var lyckade jag komma på vad gatan hette och den taxichaufför som jag vinkade in förstod vad jag sa.

Morgonen därpå åt jag frukost på ett litet kafé. Jag satt ute på gatan och tittade på den lilla park som tydligen heter ”Plaza de Congreso”. Därefter gick jag till det hus där jag tror att John bodde. Porten var olåst så jag gick in. Jag hade vant mig vid att allt såg bedagat ut, så jag tyckte detta trapphus var riktigt välbehållet.

Nu visste jag dock inte vad jag skulle göra. Jag tog upp ett par foton av John och stod med dem i handen. Som om jag trodde att om någon gick förbi skulle denne fråga mig vad jag stod och höll i. Jag stod så ett tag och hoppades kanske att någon skulle göra just detta. Men det skedde givetvis inte. Mitt flyg gick hem gick inte förrän om sex dagar, så jag hade gott om tid. Fast jag ville ha det här överstökad så jag på allvar kunde se mig omkring. Jag tog därför mod till mig och ställde mig vid första bästa dörr. Jag knackade på lite försiktigt, sen lite hårdare. Det hjälpte inte för ingen öppnade. När jag upprepat proceduren på ett antal dörrar, var det en gammal dam som öppnade. Hon öppnade bara en liten bit och hon lät säkerhetskedjan sitta kvar i dörren. När hon såg mig och i synnerhet hörde min knackiga spanska verkade hon känna sig tryggare för hon häktade av kedjan. Det verkar som hon förstod mitt ärende, men hon kände inte igen John. Däremot visste hon en person som kanske visste. Hon klev ut i trapphuset, stängde dörren, låste den och tog mig i handen. Sedan började hon gå med mig upp i huset. Hon stannade utanför en dörr ett par våningar upp. Därefter bultade hon hårt på dörren. Ingenting hände. Hon sa att jag skulle prata med någon som hette ”Marta”, sedan lämnade hon mig. Jag väntade ett bra tag, kom på att jag tagit med mig ett korsord. Löste korsordet och väntade ytterligare. Men ingen som skulle kunna vara Marta kom förbi. Jag blev hungrigare och hungrigare, till slut gick jag ut och åt. Sedan

gick jag till mitt rum och hämtade en bok. Dessutom köpte jag lite druvor och ett par öl. Nu kunde jag lugnt vänta i flera timmar. Det kändes inte alls som något dåligt sätt att spendera min tid i det mest avlägsna land där jag någonsin varit. Det var behagligt svalt i trapphuset och dessutom var det spännande. Det enda smolket i bågaren var att boken inte var något vidare bra. Ifall det inte varit den enda lektyr jag hade just då, hade jag nog kastat den. Till slut var det någon som kom och låste upp Martas dörr. Men hon såg inte alls ut som den Marta som jag hade inbillat mig. Detta var en ganska ung kvinna och hon hette heller inte Marta. Hon sa att hon hyrde en del av lägenheten av Marta. Hon var vänlig och lät mig komma in och se mig omkring. Hon frågade också om jag ville ha kaffe. Jag betraktade henne under tiden som hon gjorde i ordning kaffet. Hon var vacker. Hon såg nästan lite svensk ut. Hon sa att hon hette "Ariel" och att hennes föräldrar var ifrån Italien. Hon hade bott i lägenheten i några år, tillsammans med sin pojkvän. Kaffet var gott och även de små kakorna som hon bjöd på. Efter kaffet visade hon mig runt i lägenheten. Hon visade mig både den del som Marta disponerade och den del som var vikt för henne och hennes pojkvän. Marta disponerade två rum för sig själv. När jag kom till det rum som antagligen var Martas vardagsrum, visste jag att jag kommit rätt. Där på väggen bakom soffan hängde en tavla som definitivt var i Johns stil. Det var en akvarell som föreställde en fjällbäck. När jag tittade närmare och såg signaturen kunde jag konstatera att det var Johns. Till höger om den hängde två oljemålningar. En föreställde en man som satt i en fåtölj. Förmodligen satt han i fåtöljen som stod snett bakom mig. Den andra målningen föreställde en kvinna som satt i soffan som stod under tavlan. Båda var signerade av John. Årtalet på alla tre tavlorna var 1982. Ariel pekade på kvinnan och sa "Marta".

Jag tog fram min kamera och fotograferade tavlorna. Sedan fotograferade lägenheten i övrigt. I synnerhet tog jag foton av den del av lägenheten som Ariel och hennes pojkvän nu disponerade. Ariel verkade ha all tid i världen för mig. Hon bjöd på vin och språkade med mig i köket tills Marta kom hem.

Marta såg väldigt rörd ut när hon förstod mitt ärende. Hon ville bjuda mig på middag. Hon berättade att hon varit på arbetet. Jag såg förvånat på henne. Hon förstod vad jag menade och förklarade att trots att hon var sjuttio år så var hon tvungen att arbeta för att överleva. Hennes man var död och hon ville inte lämna sin bostad även om den var dyr. Dessutom, sa hon, tyckte hon om att sälja kött. Hon älskade sina kunder sa hon. Samtidigt som hon talade började hon bearbeta några köttstycken som hon lagt på en skärbräda. Hon sa att kött minsann var dyrt även i Argentina, men hon brukade alltid få småbitar som blev över. Hon var definitivt sig lik jämfört med hur hon såg ut i soffan för tjugo år sedan. Hon mindes John mycket väl och hon mindes också hans pojkvän "Adolfo". Dom bodde tillsammans i lägenheten i nästan tio år.

Jag låtsades inte om att alla i Sverige trodde att han var heterosexuell utan jag lät henne ostört berätta vidare. Hon frågade naturligtvis hur det var med John och hon blev väldigt ledsen när hon hörde att han var död. Hon satt och såg sorgsen ut ett bra tag, tills hon kom på att hon måste röra i köttgrytan. När vi åt grytan berättade hon om olika minnen som hon hade av John. Hon verkade ha tyckt om honom väldigt mycket. Hon sa det också flera gånger. Det är nog faktiskt den person som jag har träffat som har varit mest oreserverat positiv till John. När vi var klara med grytan och vinet var urdruckat kom hon fram till slutet. Adolfo och John hade tydligen blivit ordentligt osams. Sedan hade John kommit in till henne och sagt att han skulle resa hem till Sverige. Han hade packat en väska och gått samma dag. Några dagar senare lämnade även Adolfo henne. Jag frågade henne om hon visste var Adolfo bodde idag eller vad han hette i efternamn. Men det hade hon glömt. Då frågade jag om hon hade en aning om vad det var som dom bråkade om. Hon sa att hon inte visste det men hon trodde att det kanske hade att

göra med att Adolfo blev sjuk. Jag frågade vad hon menade med sjuk. Hon kunde inte svara på det.

Hon såg trött ut nu. Jag bad om att få ta ett par foton av henne innan jag gick. Sedan tackade jag för allt, frågade om jag kunde få betala något för maten och vinet. Hon skakade på huvudet. Jag gick emot ytterdörren och tog tag i handtaget. Då kommer jag på en viktig sak som jag borde ta reda på. Jag funderade ett tag hur jag skulle formulera mig på spanska samtidigt som jag stod och höll i dörrhandtaget. Till slut frågade jag så gott jag kunde om hon visste hur de träffades. Det visste hon mycket väl för de hade dom berättat för henne flera gånger. Adolfo arbetade som någon slags jurist. Han hade fått i uppdrag att göra någon slags ansökan om gruvbrytning åt ett svenskt gruvföretag. Han åkte till Sverige för att träffa folk på företaget. När han kom tillbaka hade han med sig John.

Den gamla damen såg väldigt sorgsen ut. Jag släppte handtaget, kramade om henne och öppnade sedan ytterdörren. Väl ut på gatan gick jag inte hem till mitt rum utan jag gick till första bästa bar och beställde en lokal drink som jag läst om i en broschyr jag hittat i flygplanet. Resten av tiden i Buenos Aires hade jag väldigt trevligt. Strosade runt och gick då och då in på någon bar. Jag försökte inte hitta Adolfo. Jag tror att jag kanske inte ville veta mer om hans öde.

Brev från mig till min syster vari jag beskriver hur jag träffade John av en händelse år 1986 och vad som händer efter detta möte.

Kan du tänka dig Eva. I våras stötte jag på John Stoneman utanför vår port. Helt fantastiskt, han som varit försvunnen i tio år och så råkar han passera min port precis som jag är på väg till mitt arbete. Jag blir så glad över att se honom att jag till och med kramar om honom. Du vet, jag trodde ju nästan att han var död. Han var sig lik. Han såg trött och sliten ut, men han var sig lik.

Vi gick tillbaka upp till vår bostad. Johan var på väg till skolan och när jag presenterade dom för varandra stod båda där som frågetecken. John visste naturligtvis inte att jag fått barn. Johan å sin sida visste inte att jag hade en gammal vän som hette John.

Visserligen hade jag säkert nämnt honom flera gånger, men det tänkte han väl inte på just då.

Jag ringde till vår sekreterare och sa att jag skulle bli sen. Därefter drack vi kaffe. Han åt glupskt av de bröd och pålägg som jag ställt fram. Han sa att han bott i Spanien och kommit hem bara för några dagar sedan. Det syntes på honom att han verkligen hade saknat våra goda ostar. Han la på tredubbla lager ostskivor på smörgåsarna och han valde vårt hårdaste knäckebröd.

Flera gånger sa han hur kul det var att se mig och vilken himla tur han hade haft som precis gått förbi min port just som jag gick ut.

Han frågade väldigt mycket om hur jag haft det. Jag visade lite bilder på mig, Gun-Britt och våra barn. Självt berättade han att han träffat en kvinna från Spanien i Skellefteå.

Han hade blivit kär direkt, men inte vågat säga något till sin tjej. Istället hade han sålt våra enarmade banditer (vilket han bad om ursäkt för) och följt med den Spanska kvinnan till Madrid. Där hade levtt tillsammans under tio år. Han hade tänkt hälsa på mig många gånger, men varje gång hade det hänt något som gjort att han varit tvungen att skjuta upp resan. Han hade livnärt sig på att måla porträtt och på diverse ströjobb.

Det hade blivit mycket vin och många sena kvällar, då hans kvinna gillade att slå runt.

Till slut hade hon träffat en annan man och hon hade bett honom flytta. Det var bara ett par veckor sedan och han hade inte hunnit hämta sig ännu. Han var förtvivlad. Han visste inte vad han skulle göra eller var han skulle bo. Han hade knappt ens några

pengar till mat. Jag gav honom tusen kronor och nycklarna till vår bostad. Sedan bäddade jag med rena lakan i bäddsoffan i vårt arbetsrum. Därefter bodde han hos oss i ett par veckor. Jag lyckades faktiskt till och med få till det så att han fick i uppdrag att utsmycka ett av de hus som vi* höll på att bygga just då. Som gräddes på moset ordnade jag en lägenhet åt honom i ett av våra hus i Högdalen. Och kan du tänka dig, snart blev han tillsammans med en av damerna på kontoret. Hon heter Karin och håller på med ekonomihanteringen för våra projekt.

* Jag arbetade som projekteringschef på Fastighetsbolaget Familjebostäder.

Anteckningar från ett samtal mellan Karin och mig om hennes liv med John, som vi hade på Gränö i augusti år 2000.

”Karin, har du något du vill säga om John?”

”Han var en väldigt snäll och god människa och han var rolig också.”

”Hur hade ni det då?”

”Jo vi hade det bra. I början hittade han på så roliga saker och han hade hela tiden någon spännande historia att berätta.”

”Jag håller med dig. Det spelade ingen roll vad man såg eller talade om. Han kom alltid på någon historia från sitt liv som handlade om det man talade om, och historierna hade ofta något dråpligt eller på annat sätt roligt slut.”

”Precis så, just det.” Karin log brett och det syntes ändå in i ögonen att hon log vid minnet.

”Men du borde väl ändå hört alla hans historier flera gånger om, så lång tid som ni spenderade tillsammans?”

”Jo kanske, mot slutet hade han nog lite svårt att hålla isär vad han redan berättat eller inte berättat, men vem har väl inte det. Förresten så var det ibland helt nya historier som dök upp. Och dom kunde vara fantastiskt spännande.”

”Hur hade ni det till vardags då, när det bara var du och han?”

”Ja till en början arbetade ju jag och han gick till sin lägenhet. Han hade ju den som ateljé efter att han flyttat hem till mig. Fast han låg ju kvar i sängen när jag gick till arbetet förståss. När jag kom hem ifrån arbetet så brukade jag laga middag. Han kom hem någon gång sådär vid halv åtta. Då åt vi middag tillsammans. Han brukade vara flitig med att köpa vin så vi brukade oftast ha minst en flaska till middagen. Därefter brukade han ta ett glas konjak och det hände att jag tog ett glas sherry. Sedan satt vi och småpratade eller tittade på TV.”

”Sen, när han skadade sig då?”

”Sjukpenningen var inte så dålig faktiskt, för han fick visst någon extra ersättning eftersom han skadat sig när han arbetade med en av sina reliefer.”

”Jag vet, han föll ner ifrån en stege när han skulle rätta till någon skada som blivit på en av dem när den sattes upp, var det inte så?”

”Just det. Jag vet inte vad han fick i sjukpenning, men det var som sagt inte så tokigt för just innan skadan, tjänade han ju ganska bra.”

”Men det hade väl inte blivit någon vidare pension antar jag.”

”Nej, det tror jag inte heller han hade nog knappt ett enda ATP-poäng antar jag, fast jag vet inte.”

”Men sen då när han var skadad hur var det då?”

”Ja jag fick gå i pension lite tidigare, så vi kunde vara hemma tillsammans. Det var han ju tacksam för, även om det kanske inte alltid märktes. Till en början fortsatte han och måla och jag höll på med mitt.”

”Sen flyttade ni ut hit.”

”Ja det gjorde vi ju. Och då gick ju mycket av dagarna åt till dom allra enklaste göromålen som att hugga ved, hämta vatten och sådant.”

”Kunde han verkligen hämta vatten och hugga ved med sin dåliga rygg?”

”Ja ibland gjorde han faktiskt det, men oftast fick jag ju göra det.”

”Vad gjorde han då?”

”Jo han målade ibland, fast det blev ju mer och mer sällan men han började fiska väldigt mycket.”

”Jasså jag visste inte att han var så intresserad av det?”

”Jo det gjorde han väldigt ofta. Det var väl stillsamt för honom att sitta på bryggan eller i ekan med ett metspö.”

”Hur var han på sista tiden då?”

”Jag måste säga att jag saknar John oerhört mycket. Men samtidigt måste jag väl erkänna vårt liv tillsammans inte alltid var en dans på rosor.”

”Men du Karin, är du inte lite väl diplomatisk nu? Han var ju ibland väldigt grinig emot dig, åtminstone när jag träffade er.”

”Jo kanske, men han kunde fortfarande vara väldigt snäll ibland. Även på slutet.”

”Hur kommer det sig att han gick igenom isen?”

”Ja vem vet. Det är konstigt för han brukade vara försiktig och han hade ispik och isdubbar. Men av någon anledning hade han lämnat dom hemma den här dagen.”

”Menar du...”

”Jag vet inte, kanske.”

”Var han deprimerad?”

”Jo det var han väl alltid. I alla fall sedan han skadade ryggen.”

”Men var han extra deprimerad den här dagen då?”

”Nej, jag har ju funderat mycket på det, men jag tror inte det.”

”Sa han något speciellt.”

”Nä inte direkt, tror du att han kanske gjorde det.....med flit?”

”Jag vet inte. Det var ju så klart du som kände honom bäst. Men en sådan sak skulle väl kunna hända alla. I synnerhet på äldre dar och dessutom med skadad rygg som värker. Dom flesta blir ju mer deprimerade på ålderns höst.”

”Ja min morbror sköt sig två veckor efter pensionen.”

”Precis, och jag vet andra som gjort något liknande.”

”Min morbror sa ingenting till någon. Inte ens till sin dotter.”

”Det kan man ju förstå, det måste vara en väldigt jobbig sak att säga till någon, eller hur?”

”Jo, så är det nog.”

”Men sa han ingenting, kanske något dagen innan eller så?”

”Nå inte just då, men han har tidigare pratat mycket om vad han ville skulle hända med det han lämnar efter sig.”

”Vad sa han om det då?”

”Han ville ju att jag skulle ha alla saker i stugan och så, men han ville att du, Axel och Axels barn skulle få välja tavlor om det var några som ville ha.”

”Det visste jag inget om.”

”Vill du det då? Är det någon tavla som du vill ha?”

”Ja det är klart, jag skulle ju gärna välja någon tavla som jag var med när han målade, om det finns någon sådan kvar.”

”Kanske, mycket har ju försvunnit eller sålts med tiden, men du kan ju titta på väggarna och på vinden. Du förresten vet du att John stod och väntade i flera dagar utanför ditt hus för att han ville träffa dig?”

”Du menar efter att han kom tillbaka ifrån Argentina?”

”Ja.”

”Nej det visste jag inte, men jag har många gånger funderat över vilket otroligt sammanträffande det var.”

Sedan började vi skratta bägge två och det kändes som ett bra slut på samtalet. Karin hämtade en flaska med konjak och tre glas. Jag gick ut till min fru och frågade hur det gick för henne. Hon sa att hon började bli trött på att lösa korsord. Jag frågade om hon ville hal lite konjak med oss. Hon såg inte ut som hon var så sugen på konjak så jag frågade Karin om hon hade något annat. Karin räknade upp en hel del annat och min fru valde sherry. Vi fortsatte kvällen med grillat kött och rödvin. Vi blev ganska fulla alla tre. Hela kvällen bollade Karin och jag gamla anekdoter som John berättat. Jag tror att min fru redan hade hört de flesta förut, men hon verkade ha väldigt roligt hon med.

När vi är ganska påstrukna kommer vi in på dom brott som John blev dömd för. Jag frågar Karin vad hon tro om det:

”Tror du att han var skyldig?”

”Ja det tror jag.”

”Varför det?”

”Han sa att han hade gjort det. Han berättade också hur han gjorde.”

”Vad sa han då?”

”Det har jag glömt. Han berättade om andra kupper som han gjort också, men jag har glömt vad de handlade om.”

”Jag tycker inte du verkar ha så dåligt minne.”

”Jag har väl förträngt det.”

”Helt otroligt, till mig har han alltid sagt att han var oskyldig. Och jag har trott honom.”

”Men var tror du han fick pengarna till alla krogbesök ifrån då?”

”Jag vet inte, men gick han så mycket på krogen då?”

”Ja det vet du väl, du har ju varit med. Ja men det var ju speciellt. Gick han mycket på krogen när jag inte var med också då?”

”Förr i tiden gick han jämt på krogen. Det har han i alla fall berättat för mig.”

”Men vem gjorde han det med då.”

”Det var visst alla möjliga människor som han träffade. Han gick nog ofta själv också tror jag.”

Jag kände att jag blev lite svartsjuk på att det fanns så många sidor av John som han visat för Karin, men aldrig för mig, trots att jag känt honom så mycket längre än henne. Jag vill inte höra mer så jag sa att jag var trött. Gun-Britt såg väldigt trött ut så hon protesterade inte alls när jag föreslog att vi skulle gå och lägga oss.

Skildring av en resa som jag och Axel gör till den gård i Rosslagen som deras far ägde under en period då de var barn.

Jag hade pappersslappen i min ryggsäck. Den låg i ett gammalt kuvert. Det var samma kuvert som den hade legat i när jag hittade den. Den var ren tur att jag överhuvudtaget fann den. Egentligen hade jag tänkt slänga kuvertet eftersom det inte verkade vara något spännande och jag var innerligt trött på denna jättehög med papper som jag höll på att gå igenom. Karin hade dessutom bett mig rensa så mycket som möjligt ibland papperen för hon var om möjligt ännu mer trött på dom.

Hur som helst nu stod jag på den lilla gården utanför Riala tillsammans med Axel. Axel menade att allt var precis som förr. Ladan var kvar och boningshuset, men när han funderade på saken så erinrade han sig att det på den tiden även hade funnits en liten länga med toaletter och vedbod. Av den fanns inte ett spår. Vi knackade på dörren, men ingen öppnade. Det fanns inte heller någon bil på gårdsplanen. Jag gick tillbaka till min bil och hämtade spaden. Axel hade gått mot ladan, med pappersslappen i handen. Jag stod med spaden i handen och sökte efter honom med blicken, men jag såg honom inte. Jag tänkte ropa på honom, men jag hejdade mig och gick istället till baksidan av ladan. Jag såg honom stå vid ett av dess hörn. Han höll på och tryckte ner brännässlor med fötterna. Jag gick dit och han pekade mot hörnstenen.

”Där, bredvid hörnstenen tror jag att det är, gräv där.”

Jag grävde och efter ett par spadtag hittade jag ett metallföremål. Det var huvudet på en hammare. Fast det hade gått så många år kände Axel igen den.

”Det där var Johns hammare”, sa han samtidigt som han nickade sorgset. Sedan fortsatte han:

”Jag har anat det hela mitt liv, att John slog ihjäl honom.”

”Varför det?”

”Han hatade honom, jag tror att jag kanske gjorde det också men inte lika mycket som han gjorde.”

”Men varför har du anat det?”

”Han har antytt det flera gånger och han har frågat saker, som om han ville ha bekräftelse på att det var rätt som han gjorde.”

”Hur reagerade er mor?”

”Hon blev ledsen så klart, men egentligen så tror jag att hon också tyckte att det var bra att han dog.”

”Jag träffade aldrig er mor, hur var hon?”

”Hon var snäll.”

”Vad hände henne efter att er far dog? Jag såg i ett av de brev som John skickade till dig att han talade om att hon hade någon slags liten rörelse och att hon träffade en man.”

”Hon skaffade en parfymaffär i Stockholm. Den låg på Hornsgatan. Den gick ganska bra faktiskt. Och det stämmer att hon träffade en man också, men vi bodde aldrig ihop med honom. Sedan när vi hade flyttat hemifrån flyttade han hem till henne. Han var ganska snäll, han hette Joel.”

”Men vad sa polisen då? Misstänkte dom inte att han blev nerslagen?”

”Nej inte vad jag vet, de ansåg nog att han fått skadan i fallet från taket här uppe. Dom höll ju på att laga det han och min bror.”

”Han var rik va, er far?”

”Ja, men egentligen var det mor som var rik, men det var far som styrde över pengarna.”

”Ärvde ni något?”

”Ja vi fick tio tusen kronor var. Resten av pengarna behöll mamma. Sen när mamma dog fick vi ungefär ett par hundra tusen var.”

”Det vet jag det såg jag i hans papper. Hon dog år 1968 va?”

”Ja i maj 1968.”

Vi samtalade mer än så, fast det var inget intressant som sades. När båda stått en stund utan att säga något skottade jag tillbaka jorden över hammarhuvudet och vi gick till bilen.

Dikter skrivna av John.

Är det en människoålder jag vandrat här, eller manne någon kort minut?
En tunnel ogenomtränglig och mörk, jag gick men den trängde mig.
I panik strävade jag framåt, spanande efter en ljusstrimma.
Med ljuset kanske jag kunde bli en lykta för någon,
om än i min ynklighet blott en lysmask.

Den jag är skiljer från den jag vill vara.
Skillnaden kan vara stor och tydlig, som när urinblåsan är full.
Annars mindre tydlig, som när jag vill säga något men inte vet vad.
På natten, om jag inte kan sova, är skillnaden värst.
Tung är den när jag kan göra vad jag vill, men inte vet vad, som kanske på kvällen.
Lättast på morgonen, när det inte brådskar att stiga upp.

Jag valde ut den första bland alla de dikter som jag hittade på olika papper bland Johns dokument. Den var skriven på baksidan av en restaurangnota från Skellefteå. Jag tyckte att den var fin och den säger kanske en del om hur kan kände det inombords. Den andra hittade jag på baksidan av en akvarell föreställande ett träd med vissna löv.

Foton

Bild 1. John tillsammans med sina föräldrar någon gång i början av 30-talet.

Bild 2. John på permission våren 1943.

Bild 3. Jag och John i min bostad januari 1965. John är den lite kraftigare mannen till höger. John la på hullet under tiden i fängelset. Men några år senare så hade han återgått till sin tidigare matchvikt.

Bild 4. John och Linda på kräftskiva i augusti 1965.

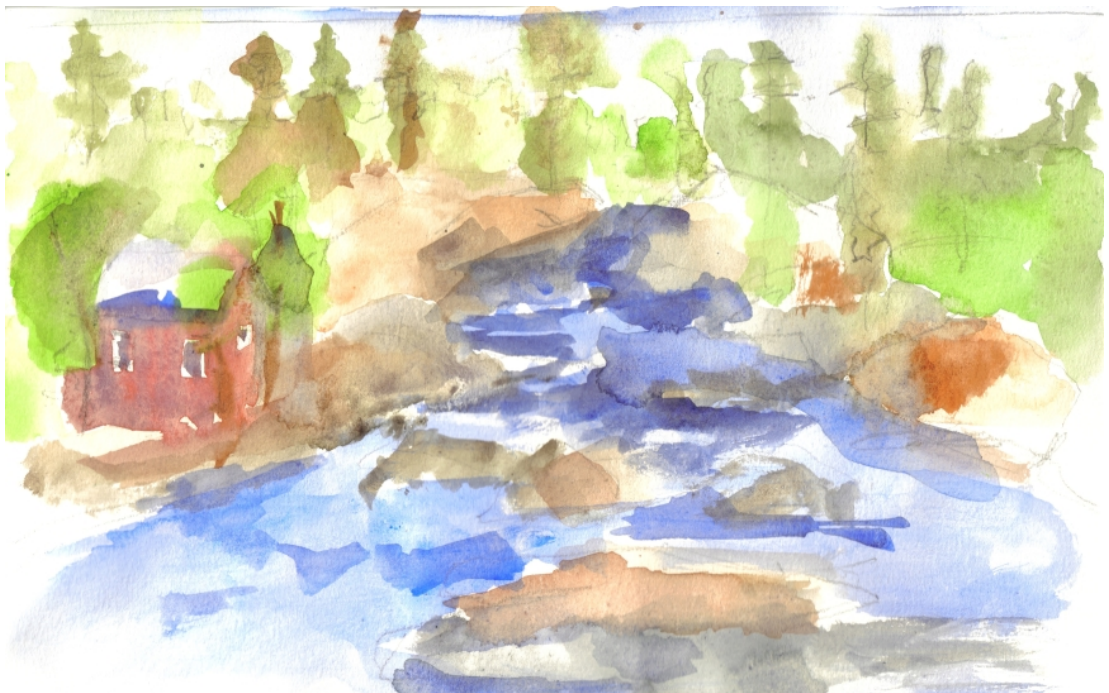

Bild 5. John och jag i maj 1973.

Konstverk

Målning 1. Akvarell med en naken kvinna, målad i Paris 1947.

Målning 2. Akvarell med en fjällback, målad i Dikanäs i juli 1956.

Målning 3. Oljemålning med skärgårdsmotiv, målad på Gräsö i september 1957. Men notera att detta är en fiktiv berättelse.